

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Projekt podpory rodinné a komunitní soudržnosti iniciované mateřskou školou

Project of support to family and community cohesion initiated by the nursery
school

Dana Stolínová

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Soňa Koťátková, PhD.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Projekt podpory rodinné a komunitní soudržnosti iniciované mateřskou školou“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Touto cestou bych ráda poděkovala za podporu a pomoc, které se mi dostalo při psaní této bakalářské práce. Děkuji především doc. Paed.Dr. Soně Kořátkové, PhD. za její pečlivý přístup, vstřícnost a odborné rady. Dále bych chtěla poděkovat Úřadu MČ Klánovice a KC Beseda za spolupráci a aktivní podporu realizovaného projektu. Také všem zúčastněným rodinám za účast a zapůjčení rodinných knih.

ANOTACE

Práce se zabývá možnostmi podpory rodinné a komunitní soudržnosti prostřednictvím pedagogického projektu a jeho aplikací u rodin s dětmi předškolního věku v mateřské škole. V teoretické části je popsán význam rodiny pro dítě předškolního věku a možnosti spolupráce rodiny a školy. Na spolupráci rodiny, školy a obce je postavena myšlenka komunitní školy, jejíž podstata je zde vysvětlena v obecné rovině i konkretizované podobě mateřské školy. Pedagogický projekt je přirozenou příležitostí pro rozvoj spolupráce mezi rodinou, školou a obcí. Pojítkem mezi teoretickou a praktickou částí práce je kapitola přibližující program dané mateřské školy v širším kontextu obce a popisující stěžejní záměry projektu podpory rodinné a komunitní soudržnosti. Praktická část je založena na tvorbě, realizaci a evaluaci projektu. Prostřednictvím pozorování, analýzy dotazníků a rodinných knih prověřuje především přínos projektu pro budování rodinné a komunitní soudržnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, mateřská škola, spolupráce rodiny a školy, komunita, komunitní škola, pedagogický projekt

ANNOTATION

The thesis deals with the possibility of supporting family and community cohesion through a pedagogical project and its application in families with pre-school children in nursery school. The theoretical part describes the importance of the family for the pre-school child and the possibilities of family and school cooperation. The idea of a community school is built on the cooperation of the family, schools and municipalities, the essence of which is explained in general and in the concrete form of nursery school. The pedagogical project is a natural opportunity for the development of cooperation between the family, the school and the municipality. A link between the theoretical and the practical part of the thesis is a chapter that focuses on the program of the nursery school in the wider context of the municipality and describes the main aims of the project of supporting family and community cohesion. The practical part is based on the creation, implementation and evaluation of the project. Through observation, analysis of questionnaires and family books, it examines the benefits of the project for building family and community cohesion.

KEY WORDS

Family, nursery school, family and school collaboration, community, community school, pedagogical project

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Význam rodiny pro dítě předškolního věku.....	9
1.1 Funkce rodiny	9
1.1.1 Základní psychické potřeby dítěte	10
1.2 Význam rodiny pro předškolní vzdělávání dětí.....	11
1.2.1 Sociální učení.....	12
1.2.2 Stimulace řeči a komunikace	13
1.2.3 Dítě a společnost.....	15
2 Spolupráce rodiny a mateřské školy	17
2.1 Předpoklady spolupráce rodiny a mateřské školy	17
2.2 Formy spolupráce rodiny a mateřské školy.....	19
2.2.1 Komunikace mezi školou a rodinou	19
2.2.2 Zapojení rodičů do programu školy	20
2.2.1 Účast rodičů na rozhodování a řízení školy.....	21
3 Pedagogický projekt.....	22
3.1 Historické souvislosti vzniku projektové vyučovací metody.....	22
3.2 Projektová vyučovací metoda.....	23
3.2.1 Definice a vymezení pedagogického projektu	23
3.3 Pedagogický projekt v mateřské škole	24
3.3.1 Pedagogický projekt jako příležitost pro činnostní a prožitkovou formu učení.....	26
4 Komunitní škola.....	27
4.1 Charakteristické rysy komunitní školy ve světě a u nás.....	27
4.2 Komunitní mateřská škola v propojení se základní školou	29
5 Komunitní rozměr vybrané mateřské školy.....	34
5.1 Komunitní zapojení vybrané školy v rámci stávajícího ŠVP.....	34

5.2	Popis projektu rodinné a komunitní soudržnosti “Rodina spolu“	36
5.2.1	Vznik projektu	36
5.2.2	Charakteristické rysy projektu	37
5.2.3	Propagace projektu	38
5.2.4	Propojení školního a rodinného života	39
5.2.5	Komunitní rozměr projektu	40
	PRAKTICKÁ ČÁST	42
6	Výzkumné šetření	42
6.1	Stanovení cíle pedagogického výzkumu	42
6.2	Metodologie výzkumu	43
6.3	Charakteristika a popis výběrového souboru.....	44
6.4	Výsledky výzkumu	45
6.4.1	Analýza dotazníkového šetření mezi rodiči.....	45
6.4.2	Analýza dotazníkového šetření mezi zástupci úřadu a KC Beseda	50
6.4.3	Výsledky pozorování propojení mezi rodinou a školou	52
6.4.4	Analýza rodinných knih „Událků“	53
6.4.5	Evaluaace projektu	57
6.5	Shrnutí výzkumné části	59
7	Diskuse.....	64
	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ.....	69
	PŘÍLOHY	72

ÚVOD

Téma této bakalářské práce je v současné době velmi aktuální v souvislosti se snahou provázat pedagogickou práci s rodinnou výchovou a současně s místem, kde rodiny s dětmi žijí. Pedagogická praxe potvrzuje, že působnost pedagogické práce je umocněna, probíhá-li v souladu a souběhu s výchovným působením v rodině. Vytváření komunitních škol, které přináší zakotvení a aktivní život propojený se životem obce, představuje nový komplexní rozměr působnosti škol. Budování vztahu k místu bydliště, je odrazovým můstkem pro budování občanské společnosti. V působení komunitních škol autorka bakalářské práce spatřuje výrazný výchovný a vzdělávací potenciál v prostředí překotně se měnících podmínek dnešního světa. Přesto se jedná o koncept, který v České republice není na vládní ani regionální úrovni dostatečně zakotven a legislativně podpořen.

Cílem bakalářské práce je realizace a ověření působnosti projektu budování rodinné a komunitní soudržnosti. Autorka se zaměřuje na přínos projektu zúčastněným stranám, zkoumá míru a způsob jejich zapojení, zjišťuje nosná témata projektu a evaluuje projekt prostřednictvím zpětné vazby. Teoretická část práce zahrnuje témata související s tématem budování rodinné a komunitní soudržnosti. První kapitola se zabývá významem rodiny pro dítě předškolního věku, a to jak z hlediska jeho základních psychických potřeb, tak její nezastupitelné role v předškolním vzdělávání dětí a socializaci dítěte do širší společnosti. Význam spolupráce rodiny a mateřské školy a její možné formy popisuje druhá kapitola. Třetí kapitola zpracovává historické pozadí vzniku projektové vyučovací metody, podstatu pedagogického projektu v možnostech mateřské školy a jako příležitosti pro činnostní a prožitkovou formu učení. Čtvrtá kapitola vysvětluje podstatu komunitní školy v obecné formě a v konkretizované formě mateřské školy spojené se základní školou sleduje naplňování standardů kvality komunitních škol. Spojujícím článkem teoretické a praktické části je pátá kapitola pojednávající o komunitním rozměru vybrané mateřské školy praktikovaném v souvislosti s jejím stávajícím školním vzdělávacím programem a projektem „Rodina spolu“, který je zde představen ve svých základních rysech.

Praktická část práce pojednává o projektu budování rodinné a komunitní soudržnosti „Rodina spolu“, který iniciovala mateřská škola městské části Klánovice ve školním roce 2016/2017. Prostřednictvím analýzy dotazníkového šetření, analýzy rodinných knih „Událků“ a pozorování zkoumá působnost projektu na zúčastněné rodiny a obec Klánovice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Význam rodiny pro dítě předškolního věku

1.1 Funkce rodiny

Rodina zůstává již po staletí ve stále se proměňující lidské společnosti její základní jednotkou a stavebním kamenem. „Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi a případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech“ (Matoušek, 1997, s.9). Historické i antropologické výzkumy na toto téma dokazují, že rodina je stále nepřekonaným „společenským vynálezem“. Proč tomu tak je? Rodina plní hned několik a v podstatě žádnou jinou společenskou institucí nezastupitelných funkcí. Z pohledu společnosti má důležitou biologicko-reprodukční funkci, je základním článkem společenské struktury a základní ekonomickou jednotkou, plní funkci socializační a enkulturační (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Jak uvádí Matoušek, je rodina „unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální“ (Matoušek, 1997, s. 8). Z pohledu dítěte je dobře fungující rodina prostředím, které dokáže nejlépe naplňovat jeho potřeby.

Funkční rodina je bezesporu nejlepším prostředím pro péči a výchovu dětí. L. Šulová zabývající se významem rané interakce pro psychický vývoj dítěte zdůrazňuje, že „*stálá a trvalá přítomnost matky v každodennosti dítěte alespoň do 3 let jeho věku je jedna ze základních podmínek jeho normálního a zdravého vývoje*“ (Šulová in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 47). Čím je tedy rodina pro dítě tak důležitá a svým způsobem nenahraditelná? Vnější znaky rodiny jsou pro dítě málo významné. Pro dítě není až tak důležité, zda se jedná o rodinu s nesezdanými partnery, o rodinu nukleární nebo rozšířenou či rodinu adoptivní. Pro dítě je nejpodstatnější, jakým způsobem rodina rozpoznává a naplňuje jeho potřeby. Z psychologického hlediska je tedy možné funkční rodinu charakterizovat jako „*společensví, kde primární vychovatelé uspokojují základní psychické potřeby dítěte a kde dítě uspokojuje základní psychické potřeby jejich*“ (Matějček, 1998, s. 4).

1.1.1 Základní psychické potřeby dítěte

Zahálková (2000) ve svém článku uvádí základní psychické potřeby dítěte, které byly definovány a jsou mezinárodně uznávány organizací UNESCO. Patří mezi ně potřeba být milováno, být akceptováno, potřeba bezpečí, potřeba mít vzor, potřeba volného projevu a všestranného rozvoje. Autorka uvádí, že všechny tyto potřeby jsou nejlépe zajištěny v rodině. Osobně si myslím, že například potřeba být akceptováno a potřeba volného projevu nemusejí být v rodinách naplňovány automaticky. Rodiče mohou obtížně zvládat své dítě akceptovat právě takové, jaké je. Řeč není pouze o případech, kdy je členem rodiny dítě nějakým způsobem zdravotně nebo jinak znevýhodněné. Někteří rodiče hůře akceptují i dítě s výraznými osobnostními vlastnostmi. Rodinné prostředí totiž bývá zatížené určitými představami o tom, jací by jeho členové mohli nebo měli být. Rodiče mívají na své děti určité nároky a spojují s nimi i určité obavy, kterými mohou brzdit a potlačovat jejich volný projev. Osoby méně zainteresované na prospívání a budoucnosti konkrétních dětí mohou paradoxně lépe naplňovat jejich potřeby akceptace a volného projevu.

Na základě sledování vývoje dětí vyrůstajících mimo rodinu a bez mateřské péče definoval J. Langmeier, úzký spolupracovník Z. Matějčka základní psychické potřeby dětí. Z. Matějček uvádí, že se ukázalo „*asi pět takových základních psychických „potřeb“, které by měly být naplněny v pravý čas a v náležitě míře, aby se dítě po duševní stránce vyvíjelo dobře, zdravě, uspokojivě*“ (Matějček, 2005, s.28). Výše uvedení psychologové vycházeli z kauzálního vztahu potřeby a důsledků jejího nenaplnění a zjistili, že tyto potřeby jsou ze své povahy skutečně nejlépe naplněny v rodině. Mezi tyto potřeby řadí náležitou stimulaci, smysluplný svět, životní jistotu, pozitivní identitu a otevřenou budoucnost.

Náležitou stimulací je myšlen přívod podnětů z vnějšího světa v náležitém množství a náležité kvalitě (Matějček, 2005). Rodiče jsou se svými dětmi v každodenním a velmi individuálním kontaktu, ocitají se s nimi v pestré škále životních situací a mají tudíž nejlepší předpoklady pro jejich potřebnou stimulaci. L. Šulová se ve svém příspěvku zmiňuje manžele Papouškovi, kteří uvádějí, že „*rodiče jsou sami nejlépe vybaveni vrozeným mechanismem pro správnou míru „aktivního kontaktu*“ (Papoušek H., Papoušek M. in Šulová 2003, s. 46).

Smysluplný svět je potřebou určitého řádu ve věcech a vztazích. Smysluplnost je základní podmínkou, aby z podnětů mohly vznikat poznatky a zkušenosti. V rodině se odehrává „interakční“ model výchovy (Matějček, 1998). Řád dítěti rodina vytváří zpočátku reakcemi na jeho chování a posléze vymezováním určitých pravidel a hranic, ale dítě zároveň svými reakcemi a projevy přetváří a formuje postoje a systémy hodnot „svých dospělých“.

Životní jistota je pro dítě zásadní, když na konci prvního roku života začíná zkoumat svůj životní prostor a ve druhém a třetím roce prostor společenský. „*Teprve s jistotou v zádech se dítě může vydávat na dobrodružné výpravy za poznáním světa*“ (Matějček, 2005, s. 29). Životní jistotu dodává dítěti vědomí, že má „své lidi“, kteří ho neopustí, kteří ho ochrání, a na které se může spolehnout.

Potřebou pozitivní identity se myslí vědomí vlastního hodnotného „já“. Toto vědomí se formuje na základě poskytované životní jistoty. Dítě ví, že má kolem sebe lidi, pro které má určitou hodnotu, pro které je jeho konání významné, a kteří s ním sdílejí zážitky, úspěchy i neúspěchy.

Poslední potřebou je potřeba otevřené budoucnosti, jak uvádí Z. Matějček (2005) potřeba skutečně jen „lidská“. Pouze člověk si totiž uvědomuje plynutí času – otevřená budoucnost, životní perspektiva je něco, co táhne život člověka dopředu. Rodinní příslušníci mají svou účast na budoucnosti dítěte – vyhlížejí ji, plánují a předvídají, ale zároveň svou vlastní budoucnost plánují a předvídají s ohledem na dítě. Matějček uvádí, že v dětských domovech žijí děti víceméně přítomností a teprve přechodem do pěstounských rodin v SOS vesničkách mají možnost zažít zkušenost, že v rodině se mnoho věcí dělá teď, aby z nich vzešel užitek později (Matějček, 1998). Shrňme-li výše řečené, má rodina pro dítě zásadní význam v tom, že přirozeným a nenahraditelným způsobem naplňuje jeho základní psychické potřeby.

1.2 Význam rodiny pro předškolní vzdělávání dětí

Člověk je tvorem, který se učí po celý svůj život a fungující rodina mu k tomu poskytuje dobré prostředí a potřebné podněty. Od prvních dnů po narození až do zahájení povinné školní docházky se dítě vzdělává převážně informálně. „*Informální vzdělávání se uskutečňuje typicky v rodinách, v podobě tzv. mezigeneračního učení, v každodenních komunikačních kontaktech*“ (Průcha a kol, 2016., s. 46). V předškolním období hrají významnou roli nejen rodiče, ale i další členové rodiny, zejména prarodiče a sourozenci. M. Rabušicová, která se u nás tématem mezigeneračního učení zabývá, dospěla na základě výzkumu k závěru, že „*učení v rodině je silně závislé nejen na komunikaci jejích členů, ale také na atmosféře a soudržnosti v rodině*“ (Rabušicová in Průcha, 2016, s. 47). Důležitost rodinného klimatu v procesu učení zdůrazňují i autoři Hart a Risley (1995), kteří uvádějí, že

„ve skutečnosti rozhodujícím faktorem ovlivňujícím vzdělávací výsledky dítěte je chování a jednání rodičů, atmosféra v rodině“ (Mertin in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 309).

Co napomáhá dlouhodobému pěstování a udržování dobrého klimatu v rodině? Příznivé klima a soudržnost rodiny je bezesporu udržována společnými činnostmi a společným trávením volného času v rodině. *„Pro rozvoj příznivého emočního klimatu v rodině, pro stimulaci citového vývoje dítěte jsou důležitým prostředkem společné činnosti rodičů a dětí. Ve společných činnostech rodičů a dětí nabývají na účinnosti různé formy sociálního učení, působení vzoru a příkladu otce a matky se v nich umocňuje. Sociální posílení ve společných činnostech mají u dětí vysokou efektivitu – např. jsme zjistili, že pro pěti, šestileté děti je odměnou, když s nimi rodiče něco společně dělají. Lze předpokládat, že pro rozvíjení vzájemných vztahů a stimulaci citového vývoje dětí nezáleží tolik na druhu společné činnosti (různě zaměřené hry, společné sportování, výlety, společná péče o domácnost a zahradu apod.) jako na tom, že dítě společně s rodiči „něco“ realizuje, je s nimi v blízkém kontaktu. Při společných činnostech se děti i dospělí učí navzájem chápat a respektovat své potřeby, přání, cíle a adekvátně na ně reagovat, společné činnosti umožňují prohlubování citových vazeb a rozvíjení citového vývoje dítěte“ (Gillernová in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 437).* Z výše uvedeného je zřejmé, že trávení času společnými rodinnými činnostmi má na dítě předškolního věku hned dvojí pozitivní efekt - jednak se jeho prostřednictvím vytváří příznivé rodinné klima, na jehož základě a rovněž v procesu jeho vytváření poté dochází k efektivnějšímu učení a vzdělávání dětí. Dobré rodinné klima je tedy předpokladem a zároveň prostředkem kvalitního procesu učení v rodině.

1.2.1 Sociální učení

Zmínili jsme se o informálním vzdělávání jako převažujícím způsobu učení dětí v předškolním věku. Co je obsahem informálního vzdělávání? Děti se v průběhu raného dětství vyvíjejí vlivem procesů učení ve čtyřech oblastech: senzomotorické; verbální a komunikační; kognitivní; sociální a kulturní (Průcha, 2016). I. Gillernová ve svém příspěvku osvětluje mechanismus sociálního učení v rodině. Citový vývoj dětí předškolního věku se realizuje v různých formách sociálního učení. Dítě předškolního věku se učí především nápodobou, jehož nezbytnou podmínkou je přítomnost modelů a vzorů, které dítě podněcují k mechanismu sociálního učení. Pro děti předškolního věku jsou vzory tzv. významní blízcí – rodiče a prarodiče, učitelé mateřských škol, sourozenci a někdy i vrstevníci. Učení sociálním zpevnováním je založeno na odměnách a trestech sociální povahy. Mezi takové odměny může

patřit pochvala, projev sympatie, zájmu, uznání, ale i vstřícné gesto. Sociálním trestem je nesouhlas, odmítnutí, ignorování, atd. Způsoby chování a jednání, které jsou sociálně pozitivně posilovány, mají tendenci se upevňovat. A jak uvádí Gillernová „*odměny jsou efektivnější než tresty – pro stimulaci citového vývoje to platí vrchovatě*“ (Gillernová in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 434). Rodina tedy hraje významnou, ne-li zásadní roli při rozvoji citové stránky dítěte. Je velký rozdíl mezi rodinami, kde rodiče a další příbuzní podporují a stimulují emoční vývoj dítěte především sociálními odměnami a oceněním, vyjadřují svá kladná očekávání ohledně dítěte a vyjadřují mu svou důvěru ve srovnání s rodinami, kde se uplatňují především tresty a rodiče mají s dítětem spjaty negativní nebo nepřiměřená očekávání. Gillernová shrnuje „*přiměřeně rozvinuté emoce a jejich adekvátní projevy ovlivňují jak sociální tak výkonové aspekty fungování jedince*“ (Gillernová in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 435).

Závěry předchozího odstavce podporují i výsledky výzkumů srovnávajících předškolní děti vychovávané v kojeneckých a dětských domovech s dětmi vychovávanými v rodinách. Ústavní děti vykazují největší opoždění v oblasti citového vývoje, sociální oblasti a v oblasti vývoje řeči, zvláště její expresivní složky (Langmeier a Matějček, 2011). I. Gindlová, která porovnávala dvouleté děti vychovávané v ústavu a ve vlastních rodinách dospěla ke stejnému závěru, a sice že opoždění ústavních dětí je nejtěžší v oblasti sociálního chování a řečového vývoje. Stejná autorka dospívá na základě svých zjištění k závěru, že „*racionálními výchovnými opatřeními a plánovitým utvářením výchovy nelze plně nahradit přirozenost a spontánnost kontaktu, který dítě zažívá v rodině*“ (Gindl, Hetzer, Sturm, 1937 in Šulová in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003, s. 35).

Rodinné prostředí je tedy nenahraditelné svou přirozeností a hloubkou vztahů, které pozitivně působí na citový vývoj dítěte. Citová vyzrálost a stabilita dítěte posléze zpětně ovlivňuje jeho schopnost učení se.

1.2.2 Stimulace řeči a komunikace

Nepřítomnost rodičovské péče a výchovy se u dětí kromě zanedbané citové oblasti nejzřetelněji projevuje v opožděném vývoji řeči. Jak je to tedy s rodinnou stimulací vývoje řeči v předškolním období? Stimulace vývoje řeči by ideálně měla probíhat jako klidné, ale soustavné povzbuzování vývoje řeči. Rodiče mají výjimečnou schopnost svou mluvu zjednodušovat a přizpůsobovat aktuálním a rostoucím řečovým schopnostem dítěte. Kdo jiný

než rodiče, kteří jsou s dítětem v každodenním kontaktu, by měli mít schopnost intuitivně odhadnout, jaká slova použít, aby jim dítě porozumělo nebo jaká nová slova použít, aby dítěti rozšířili jeho slovní zásobu?

L. Šulová tvrdí, že každodenní aktivní kontakt s rodiči má u předškolních dětí pozitivní vliv na slovní zásobu, porozumění čtenému textu, schopnost rozlišovat jemnější jazykové nuance, schopnost tvořit rýmy, vyhledávat synonyma, homonyma apod. (Šulová, 1992, in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003). Rodiče si od nejtělejšího věku s dítětem vypravují nad knížkou, pojmenovávají jednotlivé obrázky, komentují každodenní činnosti dítěte, napodobují hlasy zvířat... Nastavují dítěti tzv. „řečovou ozvěnu“ – jestliže dítě samo něco řekne, rodiče to po něm správně a zřetelně opakují a případně ještě o další slova rozvinou (Matějček, 2005). Všechny tyto činnosti rodičů přispívají k pozvolnému a přirozenému rozvoji řečových schopností dítěte.

V. Mertin se zabývá přínosem rodiny pro rozvoj předčtenářských dovedností. V předškolním období dochází k nejdynamičtějším rozvoji řeči, je to přípravné období pro pozdější formální výuku čtení. Zásadní pro osvojování předčtenářských dovedností v tomto období se jeví nejen skutečnost, zda a jak často rodiče dětem předčítají, ale i za jakých okolností. Pravidelnost předčítání je jedním, ne však postačujícím faktorem. Čtení je rovněž záležitostí kontextu a emočního klimatu obklopujícího interakci při čtení. Rodiče, kteří věří, že čtení je zdroj zábavy, budují ve svých dětech pozitivnější vztah ke čtení než rodiče, kteří kladou větší důraz na dovednost číst. Rodiče dobrých čtenářů postupně obohacují informace získané čtením, propojují svět dítěte se světem knihy. Kladení otázek a odpovídání na ně se jeví jako základní aspekt interakce rodičů s dítětem nad knížkou (Mertin in Šulová a Zaouche-Gaudron, 2003).

V rodině tedy zpravidla dochází k přirozené stimulaci řeči. Rodiče komentují situace, které společně s dítětem zažívají, povzbuzují jej k řečovým projevům a přizpůsobují svou vlastní řeč schopnostem dítěte. Rodiče hrají významnou roli v rozvoji předčtenářských dovedností dítěte svým postojem ke čtení a ke knihám obecně. Pokud se jim daří propojovat čtený text se zkušenostmi dítěte, dávají mu dobrý předpoklad pro pozdější porozumění textu a schopnost jeho využití. Děti, které nemají to štěstí zažít a komentovat spolu s rodiči každodenní situace a čtené texty, získávají již v předškolním věku handicap, který bez soustavné pomoci dospělého jen těžko dohánějí.

1.2.3 Dítě a společnost

Má-li dítě v pozdějším věku uspět a vyrovnat se s nároky formálního vzdělávání, je třeba, aby již v předškolním věku byly posilovány jeho sociální dovednosti. Bývá to zpravidla rodina, která dítěti otevírá svět okolní společnosti, seznamuje jej s různými společenskými zvyklostmi a očekáváními a přivádí jej do různých společenských prostředí.

Jak uvádí Matějček, dítě si kolem dvou let začíná uvědomovat svou přináležitost k rodinnému společenství, přijímá svou rodinnou identitu. A po třetím roce života je dítě schopno překročit hranice tohoto svého důvěrně známého prostoru a vstoupit do nového prostoru společenského, jímž je kromě jiného i společnost druhých dětí (Matějček, 2005). To, jakým způsobem dítě k druhým přistupuje - zda je nastaveno na základní důvěru či nedůvěru v druhé lidi, je podmíněno uspokojením či neuspokojením jeho potřeby pevné citové vazby s nejbližší osobou (většinou matkou) kolem sedmého měsíce života. Základní potřeba životní jistoty se naplňuje v citových vztazích. Pokud v tomto citlivém období dítě opakovaně zakouší zkušenost, že v případě jeho strachu nebo jiné nepohody je někdo, koho má rád, nablízku a připraven mu pomoci, dá se předpokládat, že se tato základní důvěra přenese i do pozdějších etap jeho života (Matějček, 2005).

Předškolní dítě začíná přirozeně, jak uvádí Kořátková „zapouštět kořínky v místě, kde žije“. Rodina dítěti zprostředkovává znalosti o nejbližším okolí, jejím prostřednictvím se postupně identifikuje s místem svého bydliště (Kořátková, 2014). Aktivit, které se v tomto ohledu nabízejí, je mnoho. Jsou jimi například procházky do nejbližšího okolí, účast na místních oslavách, kulturních a sportovních akcích, rodinných akcích pořádaných místními spolky nebo navštěvování zájmových kroužků. Základy zájmu o společnost a okolní prostředí se tedy budují již v tomto věku přirozeným seznamováním dětí s nejbližším okolím a pěstováním jejich vztahu k místu bydliště.

Jedním z nejdůležitějších společenských prostorů, ve kterém se dítě v tomto období ocitá, je mateřská škola. Mateřská škola je prostředím, kde se dítě ve velké míře začne setkávat s jinakostí. Paní učitelka může mít odlišné výchovné postupy a může hodnotit situace jinak než rodiče. Ve školce mohou platit jiná pravidla než doma a dítě se je musí naučit respektovat. Prostředí mateřské školy je specifické i v tom, že se zde dítě setkává se svými vrstevníky, se svou cílovou společenskou skupinou. Hledá si mezi nimi své první kamarády, navazuje nesobecké vztahy trvalejší povahy. Dítě se jednak učí s dětmi ve školce vycházet - hrát si s nimi, spolupracovat i soucítit. Na straně druhé se snaží se mezi nimi prosadit, vyrovnat se s odmítnutím a ochránit se. Všechny tyto zkušenosti podporují rozvoj jeho

prosociálních vlastností a připravují je na začlenění do širší společnosti. „*Celý tento proces vrůstání do společnosti, spolu s vyjadřováním potřeb a zájmů, akceptace různých autorit je procesem socializace, jakožto začleňování dítěte do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace s různými vzory lidského jednání. Dítě by z celého společenského kontextu mělo cítit přátelství a pozitivně laděné přijetí s perspektivou své dobré budoucnosti. To vše mu pomáhá těšit se a přirozeně se připravovat na další kroky spojené se vzděláváním a věřit si, že je zvládne*“ (Kořátková, 2014, s. 69).

Výše jsem vymezila oblasti vzdělávání předškolního dítěte, na jejichž rozvoj má rodina v předškolním věku zásadní a nezastupitelný vliv. Jedná se o oblast citového rozvoje, oblast stimulace vývoje řeči a oblast socializace. Tyto oblasti jsou nejlépe rozvíjeny v přirozeném každodenním kontaktu v rodině, při společných aktivitách v procesu informálního učení, v bezpečném prostředí významných blízkých. Tyto oblasti se stávají pevným základem a předpokladem pro pozdější formální vzdělávání dítěte.

2 Spolupráce rodiny a mateřské školy

2.1 Předpoklady spolupráce rodiny a mateřské školy

V předchozí kapitole bylo zmíněno, že na kvalitu procesu vzdělávání (nejen) předškolních dětí má velký vliv klima, ve kterém se tento děj odehrává. Pro pozdější kladný vztah dítěte k formálnímu vzdělávání a jeho institucím je důležité, aby své neformálně získané znalosti a zkušenosti dítě nabývalo v uvolněné, přátelské a motivující atmosféře. *„Vzájemné vztahy mezi dítětem, rodinou a školou jsou zásadní pro vytvoření si vztahu dítěte ke škole“* (Franclová, 2003, s.14). Po dovršení třetího roku děti zpravidla vystupují z bezpečných břehů rodiny do nového společenského prostoru mateřské školy. Mateřská škola a rodiče by měli mít snahu o to, aby se oba tyto prostory doplňovaly a fungovaly na bázi spolupráce, v ideálním případě, aby se navzájem podporovaly ve svém výchovném a vzdělávacím záměru.

Má-li dojít k účinnému propojení obou prostorů, je nutné, aby se osoby představující rodinu a mateřskou školu vzájemně respektovaly. *„Učitel předškolního vzdělávání by měl rodiče přesvědčit o své odbornosti svými znalostmi vývoje dítěte předškolního věku, praktickými zkušenostmi a dovednostmi, postojem, přístupem a konkrétním jednáním v dané situaci s okamžitou intervencí ve prospěch dítěte“* (Strakatá in Syslová, 2016 s. 56). Na základě těchto kvalit by učitel měl být rodinou vnímán jako odborník ve svém oboru, nikoli jako osoba placená za hlídání dětí v době, kdy jsou v zaměstnání. Rodiče by měli učiteli důvěřovat, že se stejně jako oni snaží především o dobro dítěte. Mateřská škola ze své podstaty doplňuje, nikoli nahrazuje rodinnou výchovu. Rodiče by tedy neměli na učitele „přehazovat“ odpovědnost za řešení výchovných problémů, případně dohánění nedostatků způsobených jejich nezájmem nebo nedostatkem času věnovaného dítěti. *„Primární odpovědnost za optimální rozvoj dítěte je na straně rodičů“* (Rabušicová, 2004, s. 14). Snaha o zlepšení nevyhovujícího stavu by měla být vždy sdílená a vzájemně domluvená.

Učitel by na druhé straně měl respektovat rodiče, jako osoby právně zodpovědné za dítě, které znají dítě nejlépe, mají o něm největší přehled a jako osoby často informované i v oblasti výchovy dětí. *„Měl by respektovat výchovný styl rodiny a žebříček uznávaných hodnot a snažit se vhodně doplňovat výchovné působení o takové příležitosti, které rodina svým dětem zprostředkovat nemůže“* (Strakatá in Syslová, 2016 s. 56). Pedagog by si měl uvědomit, že komunikující rodič, byť s ním nemusí souhlasit, není nepřítel, ale partner při

řešení problému. Nerespektuje-li učitel rodiče, zakládá tím na negativní pocity dítěte vůči své osobě a neotevřený vztah s dítětem – vždyť rodiče, ať už jsou jacíkoli, jsou pro dítě v tomto věku tím největším vzorem. Stejně tak v případě, kdy rodič nerespektuje učitele, tak nevědomě a někdy i vědomě na dítě svůj postoj přenáší a to se posléze projevuje i v chování dítěte vůči učiteli. Pouze na bázi vzájemného respektu se dá za určitých podmínek vybudovat fungující spolupráce.

Domnívám se, že ke vzájemnému respektu rodiny a mateřské školy jednoznačně přispívá dostatečná míra informovanosti obou stran. Pedagog získává důvěru rodičů tím, že je seznamuje se svou prací a svými odbornými znalostmi a postřehy o dětech, které interně formuluje do podoby diagnostiky dítěte. Pro mnoho rodičů může být překvapením, že předškolní pedagog sleduje určité dlouhodobé vzdělávací cíle a jím uzpůsobuje svou každodenní činnost. Pokud je rodič informován, o čem je zrovna v mateřské škole řeč, lépe se mu rozvíjejí znalosti a zkušenosti, kterými jeho dítě zrovna žije. Zahrnutí členů rodiny do programu mateřské školy znamená pro dítě neustálé propojování obou světů – rodinného a školního. „Efekty předškolního působení, pokud jsou rozšiřovány a podporovány také v rodině, mohou být posíleny“ (Rabušicová, 2004, s.14). Je tedy dobré, aby rodiče vnímali školu a její program nejen jako součást života dětí, ale i jako přirozenou součást života rodiny.

Je rovněž žádoucí, aby i pedagog měl dostatečnou míru informací o dítěti. Je v zájmu dítěte, aby pedagog znal jeho zdravotní či psychická specifika a omezení. Pedagog by měl být empatický, to znamená, že by se měl snažit porozumět druhému člověku prostřednictvím komplexního a detailního vnímání jeho stavu a rozpoložení (Kořátková, 2014). Například prochází-li rodina zátěžovou situací, je dobré, aby s touto informací mohl pedagog v kontaktu s dítětem pracovat. Informace z rodinného prostředí často učiteli osvětlí důvody chování dítěte, případně rodičů, a on může projevit větší pochopení pro jejich nestandardní projevy. Informace z rodinného zázemí mohou být pro učitele cenným pokladem i ve chvílích, kdy s dítětem řeší konfliktní nebo jinak vypjatou situaci nebo se jej snaží motivovat pro záměrnou činnost. Čím více podstatných informací o dítěti ví, tím účinněji na něj pedagog může působit.

Předškolní pedagog je osoba, skrze kterou dítě vnímá celou instituci mateřské školy. Je-li dítě spokojeno se svým učitelem, je většinou spokojeno se svou školkou a chodí do ní rádo. Nicméně, to co bylo řečeno o předpokladech dobrého vztahu mezi rodinou a učitelem, platí obecně i pro vztah rodiny se školou. Východisky pro fungující spolupráci mezi rodinou a školou jsou kvalitní klima, vzájemný respekt a dostatečná míra informací.

2.2 Formy spolupráce rodiny a mateřské školy

K tématu spolupráce rodiny a školy je možno nalézt vícero teoretických koncepcí, které se liší svým kulturním a politickým zázemím. Tak jako v průběhu času prošlo výraznými změnami pojetí role učitele, žáka i procesu vzdělávání, tak došlo k posunu i v pojetí vztahů mezi rodinou a školou. Obecně se dá říci, že škola v průběhu času směřuje k větší otevřenosti vůči rodičům a místní komunitě, ke snaze přimět rodiče k větší spoluzodpovědnosti za dění ve škole a umožnit jim podílet se na plánovacích a rozhodovacích procesech. Rabušicová ve své studii uvádí, že myšlenka školy jako aktéra vyrovnávání vzdělávacích příležitostí se postupem času vytrácí. V terminologii to znamená posun od kompenzačního modelu, k modelu sdílené odpovědnosti a posun od rodičovského zapojení k partnerství mezi rodinou a školou (Rabušicová, 2004). V mnohých státech Evropy jsou v souvislosti s těmito změnami legislativně jasně definována rodičovská práva a odpovědnost vůči škole.

V naznačeném posunu je možné sledovat důraz na větší vzájemnou vyváženost rolí rodiny a školy. Oblasti, ve kterých lze v rámci partnerství dosahovat obousměrnosti ve smyslu závazků a práv jak školy, tak rodiny jsou: komunikace mezi rodinou a školou, zapojení rodičů do programu školy, aktivní účast rodičů na rozhodování, řízení a plánování činností školy (Šedřová in Rabušicová, 2004). Je na instituci školy, aby vytvořila podmínky a dostatek příležitostí pro takto vymezenou účinnou spolupráci.

2.2.1 Komunikace mezi školou a rodinou

Fungující komunikace je nezbytným základem, na němž je vystavěna spolupráce mezi dvěma nebo i více sociálními subjekty. Komunikací myslíme předávání informací nebo také sdílení významů a vzájemné porozumění sdělovaného obsahu mezi dvěma či více lidmi. Škola, respektive učitel, vytváří podmínky pro vzájemnou komunikaci, určuje formu styku a činí zpravidla první krok ke vzájemné komunikaci.

Mateřská škola mívá své ustálené aktivity, jejichž prostřednictvím umožňuje komunikaci. Mezi nejčastější komunikační kanály mateřských škol patří: webové stránky školy, případně facebooková stránka; nástěnky pro rodiče; krátké rozhovory při předávání dětí; třídní schůzky; možnost přítomnosti rodičů ve škole; pracovní listy dítěte a ukázky jeho prací, případně portfolia; školní vzdělávací plán; časopisy; informační letáčky; dny otevřených dveří; konzultační hodiny učitelů a vedení školy; společenské akce; ankety pro rodiče; diagnostiky dětí; fotografie z průběhu dne a v neposlední řadě přednášky nebo besedy

s odborníky, pořádané školou. Využívané informační kanály se tedy pohybují na škále míry osobnosti od zcela osobních, jako jsou přímé rozhovory a konzultace a možnost přítomnosti rodičů ve třídě, přes třídní schůzky až k neosobním formám komunikace jako jsou nástěnky a webové stránky. Co se týká vyváženosti komunikace, je nejlepší příležitostí pro obousměrnou komunikaci osobní kontakt učitele nebo ředitele s rodiči a rovněž možnost rodičů vyjádřit otevřeně své názory a přání v různých anketách a dotaznících.

V mateřské škole autorky této bakalářské práce je standardem e-mailová komunikace s rodiči obsahující informace o třídním vzdělávacím plánu a upozorňující na různé důležité akce a povinnosti rodičů během školního roku. Někdy bývá obsahem této komunikace i sdílení fotografií ze vzdělávací činnosti dětí a pořádaných akcí školy. Tato škola rovněž během roku pořádá velké množství neformálních společenských setkání a akcí pro rodiče s dětmi, které rovněž slouží jako velmi silný informační kanál a příležitost pro překonání komunikačních bariér a navázání otevřenějšího vztahu. Jednou z takových akcí je "Cesta předškoláka", která slouží jako tréninková trať pro předškoláky a jejich rodiče. Rodiče při ní mohou získat přímé informace a srovnání ohledně schopností a dovedností svých dětí. Součástí této cesty je konzultace výsledků s třídním učitelem a v případě potřeby i konzultace s učitelkou z přípravné třídy na základní škole a psychologkou z pedagogicko-psychologické poradny.

Je zřejmé, že mateřská škola má nepřehledné množství způsobů, jakými může iniciovat komunikaci s rodinou. Na tom, zda výsledná komunikace bude dobrá a fungující se podílí mnoho faktorů. Je zásadní, zda se navzájem komunikační partneři uznávají a vnímají jako opravdoví partneři. V dobře fungující komunikaci rodiny s mateřskou školou by podle mého názoru měla mít výrazný podíl osobní a obousměrná komunikace.

2.2.2 Zapojení rodičů do programu školy

V rámci snah o budování partnerství s rodiči jsou rodiče vyzýváni, aby přicházeli do školy a zúčastnili se různých společenských aktivit, výletů, koncertů a vystoupení. Přínos těchto setkávání pro vzájemnou komunikaci školy a rodiny již byl zmíněn. Akce podobného typu jsou také příležitostí, jak rodičům ukázat výsledky společné práce učitelů s dětmi.

Skutečně otevřené mateřské školy nabízejí rodičům možnost jejich přítomnosti ve třídách. Je zvykem u části mateřských škol nabízet tuto možnost jako součást adaptačního programu nových dětí. Menší část škol je přítomnosti rodičů ve třídách otevřena po celý rok. Využije-li rodič této možnosti, má ideální příležitost pozorovat chování svého dítěte ve vztahu

k vrstevníkům a učitelé. Vidí, které činnosti zvládá, a které mu dělají obtíže. Dalším přínosem této aktivity je nesporně bližší poznání práce učitele, lepší pochopení podmínek a vzdělávacích záměrů pedagogické práce. Otázkou je, zda jsou učitelé na přítomnost rodičů ve třídách připraveni. Mohou se cítit být přítomností rodičů ve své profesionální pozici ohroženi, mohou se cítit být pod nepříjemnou kontrolou. Osobně zastávám názor, že pokud je pedagog o své práci a vystupování přesvědčen, podaří se mu o tom samém přesvědčit i rodiče.

2.1.1 Účast rodičů na rozhodování a řízení školy

Svá práva, ale především odpovědnost vůči rozvoji školy jako vzdělávací instituce mohou rodiče uplatňovat ve formě aktivní účasti ve školních spolcích nebo sdruženích. Rodiče v nich mohou vlastním přičiněním ovlivňovat podobu, kvalitu a podmínky vzdělávání svých dětí. Náplní činnosti školních spolků je především finanční a hmotná podpora školních a mimoškolních aktivit. Aktivity se neomezují pouze na podporu školy, ale jejich cílem je i prosazování zájmů rodičů vůči škole. Je-li třeba, mohou členové výboru spolku zprostředkovávat komunikaci mezi ostatními rodiči a vedením školy. Někteří rodiče nechtějí z různých důvodů řešit své připomínky nebo problémy přímo s vedením školy a raději volí zprostředkovanou formu komunikace přes zmíněný spolek. V takovém případě se spolek stává komunikačním mezičlánkem mezi rodiči a vedením školy a slouží jako kanál obousměrné komunikace.

3 Pedagogický projekt

3.1 Historické souvislosti vzniku projektové vyučovací metody

Půda pro vznik projektové vyučovací metody se začala utvářet spolu s ve své době převratnými myšlenkami hnutí za novou výchovu neboli reformní pedagogikou. V čem byly ve své době tyto myšlenky tak převratné a nové? Šlo o reakci a kritiku praktikujících pedagogů a jim podobných profesí na principy a způsob fungování tehdejší školy a to napříč různými zeměmi v Evropě i Americe – Německu, Francii, Itálii, Rusku atd. (Singule, 1992). Tehdejší škola vycházela z principů tzv. herbartovské školy. Herbartovská neboli stará škola uznávala učitele jako jedinou a neomylnou autoritu. Dítě bylo v roli pasivního příjemce teoretických poznatků, které se zpravidla učilo nazpaměť. Veškerá činnost byla řízená, frontální, jakákoli aktivita žáka byla potlačena jako rozptylující (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková 2009).

Potřeba nové výchovy nevycházela pouze zezdola od pedagogů, ale byla dána rovněž měnícími se společenskými poměry. Průmyslová revoluce a následný velký rozvoj vědy, techniky a urbanizace přinesly do hospodářství nové požadavky. Bylo třeba vychovat samostatné jedince, kteří budou umět řešit nově vzniklé situace, předvídat, plánovat a uvažovat v souvislostech. Nové poznatky z psychologie zdůraznily význam dětství v životě člověka jako svébytné etapy lidského vývoje, během níž se ustanovují základy pro etapy následné. Na základě nových poznatků o biologii člověka, dospěla kognitivní psychologie k závěrům, že tradiční způsob výuky není efektivní a zdaleka nevyužívá potenciálu žáků. Žák se učí daleko lépe, pokud sám při vzdělávacím procesu vyvíjí aktivitu a pokud se učební témata vztahují k jeho bezprostřední životní zkušenosti (Dvořáková, 2009).

Hnutí nové výchovy představuje obrat k dítěti. Navazuje na odkaz J. J. Rousseaua a jeho myšlenku, že *„život a učení jsou jen dvě stránky téhož procesu, které se od sebe nedají oddělovat“* (Singule, 1992, s. 10). Nová výchova vidí v dětství hodnotu. Tento postoj, jakkoli pro nás samozřejmý, v té době zdaleka samozřejmý nebyl. Dětství bylo doposud nahlíženo jako pouhý nedokonalý předstupeň dospělosti, který je třeba co nejrychleji překonat. Hnutí nové výchovy obrátilo pozornost na dítě a především na jeho potřeby, zájmy a jeho přirozený vývoj. J. Dewey charakterizoval novou výchovu v tom smyslu, že spočívá *„v rozvíjení darů, které si každá lidská bytost přináší s sebou při narození“* (Singule, 1992, s. 12). Základem

výchovy se tak stává spontánní činnost dítěte, která je zároveň demonstrací jeho nejzákladnějších potřeb.

3.2 Projektová vyučovací metoda

Myšlenky obsažené v pragmatické pedagogice J. Deweye se staly kolébkou projektového vyučování. Pragmatismus jako filozofický směr považuje za kritérium pravdy užitečnost, úspěšnost. Pragmatická pedagogika tedy chápe vzdělání jako nástroj řešení problémů, se kterými se člověk setkává v praktickém životě (Kratochvílová, 2016). Dewey se pokoušel nalézt způsob, jak budou všichni účastníci výuky, jak žáci, tak učitelé, aktivně zapojeni do procesu získávání a zpracování informací. Základem Deweyho přístupu je nová bezprostřední zkušenost, kterou žák v procesu učení a experimentace porovnává s dosavadními poznatky a následně své zkušenosti propojuje a uspořádává v celistvý obraz světa. Na základě pragmatické pedagogiky Deweyho vymezil W.H. Kilpatrick projektovou metodu. Navrhl následující projektové schéma: stanovení cíle – plánování – provedení – zhodnocení. Více než získané poznatky je podle Kilpatricka v projektové metodě zásadní výchova charakteru a osobnosti žáka (Dvořáková, 2009).

Metoda projektového vyučování tedy nahrazuje uspořádání vzdělávacího obsahu do izolovaných předmětů uspořádáním podle jednotlivých témat, problémů k řešení a samostatných úkolů (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009). Radikálně se změnilo pojetí role učitele ve vzdělávacím procesu. Učitel je vnímán jako partner, rádce, který připravuje prostředí a problémy k řešení. Žák je postaven do role aktivního „samoučitele“, který na základě vlastního pozorování a experimentování dochází k obecným poznatkům, které si je schopný ve své vlastní konkrétní zkušenosti ověřit.

3.2.1 Definice a vymezení pedagogického projektu

V odborné literatuře se můžeme setkat s různými definicemi pedagogického projektu. Projekt bývá vymezován jako komplexní metoda vyučování, organizační forma vyučování nebo i typ vzdělávací strategie (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková 2009). S. Velinský popsal ve své knize z počátku 30. let 20. století projekt takto „*určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě*“ (Velinský in Kratochvílová 2016, s. 34). Současní autoři J. Maňák a V. Švec nahlíží na projekt jako na „*komplexní praktickou úlohu (problém, téma),*

spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu“ (Maňák a Švec in Kratochvílová 2016, s. 35). Dnešní pedagogický projekt je charakterizován fázemi: analýza výchozí situace (aktuální situace v dětské skupině), formulace záměru projektu, vytvoření plánu projektu (návrh projektu, struktura obsahových celků, soubor činností, materiály a pomůcky, motivace), realizace projektu, vyhodnocení projektu a zveřejnění výsledku projektu (Brtnová Čepičková et al., 2007). Jiná autorka uvádí fáze: motivace, mapování a třídění – řešení – produkt projektu – reflexe (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

Pedagogický projekt bývá často zaměřován s tematickou výukou. Tematickou výukou je myšleno „řazení jednotlivých činností, které se obsahově, pocitově, tvořivě vážou k tématu uspořádanému do časového bloku“ (Koťátková 2014, s. 183). Tematická výuka rozpracovává téma do šíře, do jednotlivých podtémat a může tak posloužit v první fázi projektu ke sběru podkladů pro projekt, zatímco projekt cíleně spěje ke svému produktu. Výsledný produkt určuje celkový proces a jsou mu podřízeny veškeré činnosti (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009). S. Koťátková uvádí hned několik znaků pedagogického projektu odlišujících projekt od tematické výuky, jsou jimi: časová omezenost; zaměřenost na jádro tématu podmiňující koncentraci obsahu; základ v činnosti dětí (pokusy, experimenty); podoba integrovaného celku složeného z různých vzdělávacích oblastí zahrnujících individuální aktivitu i skupinovou kooperaci; nabízení různých tajemství, problémů a pokládání otázek (Koťátková, 2014).

3.3 Pedagogický projekt v mateřské škole

Tematické a projektové vyučování má v českých školách poměrně dlouhou historii. Ve 30. letech 20. století je prosazovali reformní pedagogové V. Příhoda, R. Žanta, S. Vrána, J. Uher a další (Kratochvílová, 2016). V mateřských školách se o jejich propagaci zasloužily především významné reformátorky I. Jarníková a A. Sůsová. I. Jarníková naznačila základní tematické celky školního roku, jejichž časovými mezníky jsou Vánoce a Velikonoce. V roce 1933 zpracovala ukázkový pedagogický projekt „O vodě a co v ní žije“ (Koťátková, 2014). Po více než padesátileté pauze se v české mateřské škole objevilo projektové vyučování až v devadesátých letech 20. století. Zpočátku vycházelo z tehdejších potřeb učitelů, především z jejich úsilí o změnu školy, ale stávající učební plány jim nedávaly potřebný prostor pro jeho realizaci. „Pro zavádění projektového vyučování nastala velmi příznivá situace po uzákonění rámcových vzdělávacích programů a tvorby školních vzdělávacích programů. Projekty se

staly prostředkem naplnění současných vzdělávacích cílů“ (Dvořáková in Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, s. 13).

Autoři, kteří se zabývají teorií a praxí projektové výuky se shodují na tom, že projektová výuka si prozatím nenašla v dnešní pedagogické praxi své široké uplatnění. Projekty jsou realizovány jako zpestření vzdělávacího procesu, nikoli jako systematicky začleňovaná součást výuky. Projektová výuka klade poměrně vysoké nároky na školu – na ředitele, učitele, žáky i jejich rodiče. Učitelé z praxe zmiňují důvody, proč tomu tak je: projekt je náročný na přípravu, na pomůcky a materiální zajištění, na organizaci, vyžaduje dovednost práce ve skupinách, schopnost tvořivě reagovat na změny, učitelé by nezvládli probrat učivo, projektovému vyučování nevyhovují současné osnovy, atd. (Kratochvílová, 2016). Uváděné důvody pocházejí převážně z řad učitelů v primárním a sekundárním vzdělávání. Domnívám se, že mateřská škola má v tomto ohledu příznivější pozici a její prostředí je nakloněno a doslova vybízí k realizaci projektů.

Výhodou organizace vzdělávacího procesu v mateřské škole je velká volnost při tvorbě třídních vzdělávacích programů po zavedení Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Navíc předškolní pedagog nemusí respektovat uspořádání výuky dle jednotlivých předmětů. Specifikem předškolního vzdělávání je dobrovolná a výběrová účast dětí ve vzdělávacím procesu. Výběrová účast dětí při vzdělávacích aktivitách akcentuje důležitost motivační fáze projektu. Každý předškolní pedagog potvrdí, že motivace dětí je základem úspěšně zvládnuté aktivity v mateřské škole, motivace patří neodmyslitelně k jakékoli plánované činnosti a proto nesmí být v případě plánování pedagogického projektu podceněna.

S přihlédnutím k věkové hranici dětí předškolního věku je zřejmé, že předškolní pedagog hraje v projektovém vyučování výraznější roli než je tomu na vyšších stupních škol. Pro následnou motivaci je zcela jistě prospěšné, pokud téma projektu vznikne na popud samotných dětí, nicméně následné aktivity – zajištění informačních zdrojů, pomůcek a materiálu, obsah činností, organizační a metodické zajištění, atd. musí obstarat pedagog. Pedagog by měl ve svém plánování jasně formulovat cíl projektu, určit čeho chce projektem dosáhnout a co chce jeho prostřednictvím u dětí rozvinout a na závěr naplnění těchto cílů a záměrů vyhodnotit.

3.3.1 Pedagogický projekt jako příležitost pro činnostní a prožitkovou formu učení

Činnostní a prožitkové učení je v současné době považováno za jeden ze základních způsobů, jakým by děti předškolního věku mohly a měly získávat nové poznatky a zkušenosti. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí činnostní a prožitkové učení jako vhodné metody práce, které respektují rozdílné „vývojové fyziologické, kognitivní, sociální a emocionální potřeby dětí této věkové skupiny“ (Kol. autorů, 2017, s.7). Pedagogický projekt je přímo ideální formou výuky pro realizaci činnostního a prožitkového učení.

Na počátku pedagogického projektu v mateřské škole učitel motivuje téma, které by děti mohly rozvíjet a následně zpracovat. Téma by mělo vycházet ze zájmu dětí nebo z aktuálního dění v okolí, aby děti k němu měly vztah. Výstupem projektu by měl být výsledný produkt, ať už v podobě výtvarného, hudebního, dramatického či jiného uceleného ztvárnění tématu, ke kterému si v průběhu projektu děti rovněž vytvářejí svůj vztah.

Dítě má možnost se do projektu zapojit podle míry svých možností a motivace. Motivace by ideálně měla vycházet ze samotného projektu, z chuti dětí dobrat se k co nejuspěšnějšímu výslednému produktu. V průběhu rozvíjení tématu by děti měly samy navrhnout různá řešení a možnosti, zkoušet a experimentovat. Skrze vlastní činnost – pokusy, ale i omyly by se měly pozvolna dobírat k výsledku své dlouhodobější práce a zkoumání. Důležitá je aktivní role dítěte, jeho učení skrze konání a zakoušení malých úspěchů či slepých cest. Výsledný produkt je určen na počátku projektu, nicméně jeho konkrétní podoba je dána průběhem a výsledkem jednotlivých dětských činností. Je důležité, aby každé dítě mohlo přispět do konečné podoby produktu a cítilo se tak úspěšné a potřebné.

Rámcový vzdělávací program rovněž zmiňuje, že koncepce předškolního vzdělávání je zaměřena tak, aby dítě získávalo předpoklady pro své celoživotní vzdělávání (Kol. autorů, 2017). Projektová metoda výuky je specifická svým pojetím dítěte jako „samoučitele“ a učitele jako partnera, facilitátora a průvodce vzděláváním dítěte. Má-li dítě v předškolním vzdělávání získat vztah k procesu vlastního učení, musí na něm aktivně participovat a zažívat jeho smysluplnost. Učení se pro něj stává smysluplným ve chvíli, kdy si může bezprostředně ověřit jeho výsledky ve svém okolí a každodenním životě. V projektové metodě se tak dle mého názoru přirozeně střetávají principy stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání s principy, které jsou vlastní činnostní a prožitkové formě učení.

4 Komunitní škola

4.1 Charakteristické rysy komunitní školy ve světě a u nás

Z historického pohledu vždy škola bývala přirozeným centrem určité obce. Soustředovala vzdělané lidi s přehledem o dění v obci a znalostí místních obyvatel a rovněž disponovala vybavením a prostorami vhodnými pro shromažďování většího počtu lidí. Dá se tedy říci, že každá škola má v sobě komunitní rozměr - má potenciál vstupovat do prostředí obce, oslovovat ji, spolupracovat s ní, přetvářet ji a být jí prospěšná. Na myšlence školy jako centra obce stojí novodobý koncept komunitní školy. Komunitní školou se jednoduše řečeno myslí škola s významným napojením na život lokální komunity. Taková škola se snaží „využívat místních zdrojů pro vlastní činnost a zároveň nabízí podporu pro rozvoj obce“ (Šed'ová in Rabušicová, 2004, s.122). Jedná se tedy o školu otevřenou veřejnosti, a to doslova – ideálně do večerních hodin včetně víkendů, a reciproční ve svém vztahu ke komunitě. Za klíčový princip je považován pozitivní dopad na žáky.

Koncept školy jako centra života komunity není ničím novým, jeho stopy lze vysledovat podobně jako u konceptu projektové vyučovací metody již v úsilí reformních pedagogů z 20. let minulého století. John Dewey, Jane Adamsová a další hledali způsoby, jak tváří v tvář důsledkům hospodářské krize zlepšit život nově příchozích obyvatel měst prostřednictvím komunitního vzdělávání a rozvoje (Lauer mann, 2015). Nejhlubší tradici mají komunitní školy v USA, Velké Británii a Nizozemí. Současné programy komunitního vzdělávání v USA akcentují vzhledem k různorodosti obyvatelstva především inkluzivní vzdělávací přístup. V posledních dvaceti letech zde zažívají komunitní školy rozkvět a stávají se jednou z mnoha cest, jak se podfinancované veřejné školy snaží řešit situaci svých studentů, uvádí Novotná (2013). Autorka dále popisuje, že ředitelé škol se snaží nalézt potřebné zdroje v komunitě, a to ve formě financí, ale i času, lidských zdrojů, práce či dobrovolnictví. Kromě USA a Kanady, je i ve Velké Británii patrný společenský konsenzus na odstraňování socioekonomických nerovností a překážek ve vzdělávání, který se promítá do podoby komunitních škol (tzv. Extended schools). Všechny britské školy by od roku 2010 měly být schopny poskytovat následující služby: péče o děti v mimoškolní době, mimoškolní aktivity, podporu rodičům a učení v rodině, snadný přístup ke specializovaným službám (logopedická péče, lékařská a sociální péče), komunitní služby a vzdělávání dospělých (Vik, 2008).

První stopy konceptu komunitní školy u nás lze nalézt již v tzv. příhodovské reformě ze 30. let 20. století (žakovská samospráva, kurzy pro rodiče, řešení problémů širší komunity kolem školy) (Lauermann, 2015). Oživení této myšlenky jsme se dočkali až po roce 1989. V letech 1997 – 2000 proběhl prostřednictvím projektu Rozvoj Komunitních škol financovaného nadací Open Society Fund první pokus o transformaci třech základních škol na školy komunitní. Následovaly další projekty vedené například společností Nová škola o.p.s., Člověk v tísni o.p.s. a MŠMT. Na vládní úrovni se koncept objevil v Bílé knize, posléze začal figurovat v dlouhodobých záměrech krajů a dlouhodobém záměru MŠMT. Velkým zastáncem konceptu byl ministr školství, mládeže a tělovýchovy Ondřej Liška: „*Komunitní škola je pro mě školou, která se nebojí otevřít veřejnosti v lokalitě svého působení. Školou, která vnímá kulturní, sociální a vzdělávací potřeby místa, kde působí, a má kromě klasického vzdělávání žáků ambici vytvářet nabídku aktivit, které budou uspokojovat místní potřeby v oblasti celoživotního učení*“ (Liška in Vik, 2008, s. 4). Tento ministr v roce 2008 zřídil „Pracovní skupinu pro Rozvoj komunitních škol“. Jako výstup činnosti této skupiny vznikl komplexní výzkum o komunitních školách v České republice – „Analýza připravenosti prostředí ČR a možností rozvoje komunitních škol“.

Na národní úrovni neexistuje instituce, která by sdružovala všechny komunitní školy. Existují různé občanské spolky sdružující komunitní školy na regionální úrovni nebo školy určitého typu. Mezi taková sdružení patří například Liga komunitních škol, Národní síť venkovských komunitních škol a Síť brněnských otevřených škol. V roce 2007 byly mezinárodní pracovní skupinou složenou ze zástupců nestátních neziskových organizací a za účasti českého zástupce Nová škola o.p.s. odsouhlaseny mezinárodní „Standardy kvality komunitních škol“. Jedná se o 9 standardů, tedy znaků, které by každá komunitní nebo otevřená škola měla splňovat. Tyto standardy jsou autoevaluačním nástrojem, který může pomoci školám určit, zda svými aktivitami posilují roli školy coby centra komunity a v jaké fázi se škola ve své transformaci nachází. Jakákoli škola může definovat svou koncepci pomocí těchto kritérií: vedení (leadership), partnerství, sociální inkluze, služby, dobrovolnictví, celoživotní učení, zapojení rodičů, kultura školy a rozvoj komunity (Kol. autorů, 2011).

Ještě více než popisování historického a současného rozvoje komunitních škol mi přijde zajímavé zamyšlení se nad budoucností tohoto konceptu. Jak říká Chris Jones, ředitelka ICECS – the International Centre for Excellence of Community Schools (Coventry, UK): „*Děti, které dnes začínají školní docházku, půjdou do penze v roce 2075. Jak bude v té době*

vypadat svět? Jsme schopni připravit tyto děti na život v jejich budoucnosti?“ (Lauer mann, 2015, s. 36). Každý učitel a rodič si může na tuto otázku sám za sebe odpovědět.

Domnívám se, že komunitní škola může být dobrou přípravou dnešních dětí pro budoucnost. V současné době pojem komunita již zpravidla není chápán jako určitý územní, lokální celek se společnými potřebami a problémy, ale spíše jako skupina tvořená lidmi se společným zájmem, vědomím, či posláním a vzájemnými emočními pouty. Mluvíme o komunitách duchovních, profesních, terapeutických, atd. (Kraus a Poláčková, 2001). Komunitní škola se úzce dotýká tématu jedné nezmíněné komunity a to komunity občanské. Myslím si, že komunitní škola má potenciál rozvíjet v dětech vztah k lokální komunitě, určitou odpovědnost k místu, ve kterém bydlí, a zároveň v nich pěstovat pocit, že je možné nevyhovující stav věcí kolem sebe změnit vlastní aktivitou - komunitní škole je vlastní projektová vyučovací metoda. Komunitní škola děti učí, že vzdělávání je celoživotní aktivitou a že konkrétní poznatky a dovednosti předávané školou souvisejí s okolním životem. Svou orientací na rozvoj „měkkých“ dovedností a pro-sociálního jednání zakládá jejich pozdější občanské postoje. A co je důležité - šanci zde má každý.

4.2 Komunitní mateřská škola v propojení se základní školou

Cílená podpora rozvoje komunitních škol v České republice se dosud orientovala především na základní školy. Přesto je možné nalézt i některé mateřské komunitní školy (v převážné většině se jedná o spojené mateřské školy se školami základními) naplňující nebo přibližující se výše zmíněným Standardům kvality komunitních škol. Jedním z takových příkladů dobré praxe je MŠ a ZŠ Pramínek o.p.s. v Brně. Tato škola se neustále rozvíjí a od doby, kdy o ní byla v roce 2004 M. Rabušicovou sepsána případová studie „Mateřská škola a rodiče“ a odstupovala její dlouholetá ředitelka, se ve škole mnohé změnilo.

Škola pracuje podle programu Začít spolu a byla jednou z prvních mateřských škol, které po roce 1989 využily nabídky nadace Open Society Fund na zavedení tohoto programu. Posléze se škola transformovala na obecně prospěšnou společnost a byl zřízen i navazující 1. stupeň základní školy realizující stejný program. Podle aktuálních webových stránek dnes škola nabízí i 2. stupeň základní školy a dětskou skupinu pro děti ve věku 2-5 let. Škola je součástí Sítě brněnských otevřených škol.

Autorka této bakalářské práce se pokusí na základě studia dostupných materiálů určit, v jakých bodech tato mateřská škola naplňuje Standardy kvality komunitních škol. Autorka

není se školou Pramínek o.p.s. seznámena osobně a uvědomuje si nutné schematické zjednodušení této analýzy dané omezeným zdrojem informací a tematickým zaměřením této práce, nicméně se domnívá, že následná analýza názorně představí alespoň část obsahu jednotlivých kritérií. Autorka v následné analýze vychází ze studie M. Rabušicové, 2004, aktuálních webových stránek školy (www.praminek.cz), a zde umístěných dokumentů Školní vzdělávací program předškolního vzdělávání „Pramínek“ a Výročních zpráv školy pro období 2015/2016 a 2016/2017.

Vedení

Obsah kritéria: *Při vytváření strategických plánů vedení bere v úvahu zájmy a potřeby žáků a rodičů.*

Konkrétní plnění: Například vytvoření 2. stupně základní školy a dětské skupiny Žabka na této škole je odpovědí na projevené potřeby těchto skupin. Škola má neoddiskutovatelně velmi motivované a energické vedení, což je patrné z jejího neustálého rozvoje a širší aktivity.

Obsah kritéria: *Vedení podporuje zvyšování kvalifikace zaměstnanců.*

Konkrétní plnění: V loňském roce se předškolní pedagogové zúčastnili školení na téma školní zralost, Hejného metoda, inkluze a integrace, asertivita, polytechnické dovednosti, atd.

Obsah kritéria: *Vedení seznamuje zainteresované osoby a spolupracující subjekty s vizí školy.*

Konkrétní plnění: V této škole každý rodič sepisuje „smlouvu“ mezi rodinou a školou, jež obsahuje soupis nejzákladnějších vzájemných očekávání. Každý rodič a dítě se před nastoupením do této školy seznamuje s její vizí.

Partnerství

Obsah kritéria: *Škola spolupracuje se svými partnery, rodinou, dalšími subjekty a organizacemi ve svém okolí.*

Konkrétní plnění: Mezi partnery této školy patří například Masarykova univerzita, Cyrilometodějské gymnázium a SOŠ pedagogická v Brně, VUT Brno, Knihovna Jiřího Mahena, Sokolovna Bystrc, ZŠ Pastviny, Pedagogicko-psychologická poradna, Společnost SITA CZ a.s., Biskupství brněnské, Nadace Veronika a mnoho dalších. Jak je patrné, jedná se o celou řadu subjektů z Brna a jeho okolí od vzdělávacích institucí, přes obecně prospěšné až po soukromé společnosti.

Sociální inkluze

Obsah kritéria: Škola napomáhá různým skupinám k jejich koexistenci.

Konkrétní plnění: MŠ Pramínek v loňském roce pracovala s 12 dětmi s vážnými vadami řeči – je zde logopedická třída, ZŠ Pramínek podporuje vzdělávání dětí se speciálními potřebami, v minulém roce školu navštěvovalo 16 takových dětí. Škola za tímto účelem zaměstnává speciálního pedagoga a odborné asistenty. Pedagogové MŠ vytvářejí každému dítěti individuální vzdělávací plán.

Služby

Obsah kritéria: Škola nabízí a zajišťuje různorodou škálu prarodinných služeb.

Konkrétní plnění: MŠ Pramínek organizuje různá tematická setkání – přednášky s odborníky z oblasti výchovy a vzdělávání předškolních dětí. Škola nabízí rovněž zájmové kroužky keramiky, jógy a angličtiny a velké množství jednorázových aktivit pro rodiče a prarodiče s dětmi v průběhu celého roku.

Dobrovolnictví

Obsah kritéria: Škola vytváří příležitosti pro dobrovolníky z řad žáků i dospělých.

Konkrétní plnění: Každý přítel školy se může zapojit do projektu Recyklohraní, ve kterém může prostřednictvím třídění odpadu škola získávat body, jež posléze vymění za věcné odměny nebo peníze. Konkrétně sběrem PET víček škola napomáhá zdravotně znevýhodněným dětem k získání zdravotních pomůcek. Rodiče dětí této školy se pravidelně pomáhají starat o zahradu (výroba ptačích budek, kompostéru, sázení stromů, atd.), organizují různé akce pro děti – například pravidelný Karneval a Společenský večer a často figurují i v roli drobných sponzorů různých akcí (výlety, exkurze, výukové programy, divadla) nebo vybavení školy (týpí a slackline na školní zahradu a různé pomůcky do tříd).

Celoživotní učení

Obsah kritéria: Škola nabízí pomoc, podporu a možnosti celoživotního vzdělávání pro všechny generace.

Konkrétní plnění: Škola organizuje různá tematická setkání – přednášky s odborníky z oblasti výchovy a vzdělávání předškolních dětí. Pedagogové rovněž nabízejí rodičům v případě potřeby odbornou literaturu a zprostředkovávají spolupráci s odborníky (speciálními pedagogy, psychology a logopedy).

Zapojení rodičů

Obsah kritéria: Škola pravidelnou vzájemnou a smysluplnou komunikací mezi rodiči a školou vytváří pozitivní vztahy.

Konkrétní plnění: Zapojení rodičů a jejich spoluúčast na vzdělávání dětí je jedním ze základních pilířů výchovně vzdělávacího programu Začít spolu. Rodiče se mohou během roku účastnit vzdělávacích aktivit ve třídě, každý den s dětmi řeší ranní úkol, mohou se informovat o prospívání svého dítěte v individuálních pohovorech na třídních schůzkách, mohou se podílet na plánování programu školy a přípravách různých akcí, atd.

Kultura školy

Obsah kritéria: Škola pravidelně informuje o své výchovné činnosti. Škola je otevřená a vstřícná ke změnám.

Konkrétní plnění: MŠ Pramínek využívá různých komunikačních kanálů pro informovanost veřejnosti, ať už se jedná o filosofii školy a školní vzdělávací program představený na webových stránkách, třídní schůzky, portfolia dětí a možnost rodičů účastnit se vzdělávacích aktivit ve třídách. Rodiče jsou v této škole vítáni, vítány jsou i jejich názory a nabídka pomoci.

Rozvoj komunity

Obsah kritéria: Komunitní školy se zapojují do rozvoje komunity.

Konkrétní plnění: V roce 2004 spolupracoval Pramínek s občanským sdružením Svratka. Realizovali celou řadu obecně prospěšných aktivit – chráněné dílny Přístav, jejichž zaměstnanci připravovali k recyklaci PET lahve nasbírané školou, pečovali o úklid chodníku, pískovišť a trávníku v zahradě školy. Ve spolupráci se zaměstnanci chráněných dílen škola zajišťovala stravování seniorů. Tato služba pro seniory přetrvává až do dnešní doby. V roce 2002 byly nad mateřskou školou přistaveny byty pro matky v tísní. V prostoru školy se scházel rovněž klub maminek Sluníčko. Na současných webových stránkách již nejsou o těchto aktivitách zmínky.

Posuzovaná mateřská škola je velmi otevřená a může se pochlubit vzrůstajícím zájmem o svůj vzdělávací program, o čemž svědčí stoupající počet dětí ve třídách, otevření 2. stupně základní školy a zřízení dětské skupiny Žabka. Škola je velmi silná ve standardech zapojení rodičů, vedení, partnerství a kultura školy. Dobře naplňuje také standardy sociální

inkluze, služeb a dobrovolnictví. Přibližuje se standardu celoživotního učení, nicméně zde chybí soustavné vzdělávání dospělých v průběhu školního roku. Co se týká standardu rozvoje komunity, škola nepůsobí v současné době jako aktér rozvoje komunity. V roce 2004 by se tato škola dala přirovnat na základě obecně prospěšných aktivit ke komunitnímu centru, ale v současné době již nelze takové informace z dostupných zdrojů potvrdit.

Myšlenka komunitní školy a její obsahové naplnění bude jistě vždy reagovat na specifika dané obce (města, městské části) a podle toho bude realizovat propojení s občany, aktivitami obce a institucemi. Protože uvedený příklad je z velkého města, tak je více zaměřen na propojení a kontakty s institucemi. V malé obci se komunitní škola bude spíše zaměřovat na celoživotní vzdělávání dospělých, kulturní akce a volnočasové aktivity a bude rozvíjet spolupráci s různými spolky.

Při posuzování Standardů kvality komunitních škol budeme, myslím, vždy narážet na limity personálního charakteru. Budování komunitní školy totiž předpokládá obrovské nasazení vedení a pedagogického personálu školy, ochotu věnovat naplnění této vize mnoho dobrovolné práce a času navíc. Potvrzuje to i příklad o.p.s. Pramínek, v jejíž Výroční zprávě školy 2016/2017 uvádí školní metodik prevence hrozbu aktuální přetíženosti pedagogického personálu, která je dlouhodobě v rozporu se zdravým životním stylem, a upozorňuje na nebezpečí syndromu vyhoření.

5 Komunitní rozměr vybrané mateřské školy

5.1 Komunitní zapojení vybrané školy v rámci stávajícího ŠVP

Mateřská škola Klánovice, která je zaměstnavatelem autorky této bakalářské práce, je aktivním subjektem v rozvíjení vztahů mezi školou a rodinami dětí i občany městské části. MŠ Klánovice vytváří pevná partnerství s místními organizacemi a členy komunity. Tato partnerství nejsou zpravidla jednostranná, zapojené subjekty z nich mají oboustranný prospěch. MŠ Klánovice nabízí obci služby v podobě možnosti pronájmu jejích prostor k zájmovým aktivitám dětí i dospělých, čímž vychází vstříc aktuálním potřebám jejích členů. MŠ Klánovice vytváří rozličné možnosti zapojení rodičů do života školy a iniciuje jejich dobrovolnickou činnost, čímž napomáhá k vytváření jejich hlubšího vztahu k místu bydliště. A v neposlední řadě se škola také aktivně podílí a sama organizuje různé akce obecního rozsahu.

MŠ Klánovice udržuje partnerství s poměrně dlouhým výčtem institucí sídlících v obci Klánovice i na širším území hlavního města Prahy. Spolupráce se zřizovatelem MŠ Klánovice – Úřadem MČ Klánovice je na dobré úrovni, obě strany si vzájemně vycházejí vstříc. Úřad využívá prostor MŠ pro obecní akci „Vítání nových občánků“. Škola pravidelně přispívá do obecního časopisu. S místní knihovnou škola spolupracuje formou organizovaných návštěv a pořádáním vzdělávacích programů v jejích prostorách. Významným partnerem školy je i místní Kulturní centrum Beseda, kterou děti ze školy pravidelně navštěvují za účelem účasti na tematických besedách, filmových projekcích či divadelních představeních. Nástěnky v prostorách MŠ jsou využívány pro propagaci kulturních akcí pořádaných KC Beseda. S místním dobrovolným sborem hasičů škola spolupřádá „Hasičský den“, na kterém jsou děti seznamováni s hasičskou technikou a vybavením a mají možnost i praktického vyzkoušení vybraných „záchranných činností“.

Škola má velmi dobré vztahy s místní základní školou, žáci osmých a devátých ročníků chodí do MŠ pravidelně pomáhat dětem při výrobě vánočních ozdob a drobných dárků určených pro Vánoční jarmark, na Mikuláše přicházejí převlečení v maskách předat dětem dárky nebo pomáhají organizovat školní olympiádu. Součástí Vánočního jarmarku je i vánočně laděné hudební pásmo v místním kostele, na kterém se významnou měrou podílejí místní hudební umělci. Jednotlivé třídy ZŠ při různých příležitostech přicházejí do tříd MŠ se svými hudebními či dramatickými vystoupeními.

Do školy docházejí děti z místního dětského domova a škola aktivně spolupracuje s dětským domovem ve prospěch všestranného rozvoje jejích svěřenců. Škola neopomíjí ani místní domov důchodců, kam děti z MŠ pravidelně přicházejí se svým hudebně-pohybovým vánočním vystoupením a senioři naopak dochází do KC Beseda číst dětem z MŠ pohádky v rámci tematických celků ŠVP. S pedagogicko-psychologickou poradnou má škola nastavenou spolupráci na pravidelné školní akci „Cesta předškoláka“, při které rodiče předškoláků mohou konzultovat s pracovníci poradny otázky školní zralosti, vhodnosti odkladu školní docházky nebo případného doporučení přípravné třídy pro své dítě. Této akci předchází diagnostika těch předškoláků, které určí pedagogové MŠ jako potenciálně nezralé pro nastoupení školní docházky pracovníci PPP přímo v prostorách MŠ.

Škola velmi intenzivně spolupracuje s Lesy hl.m. Prahy, které pro MŠ realizují velké množství různých tematických vzdělávacích a zážitkových programů. Škola se aktivně zúčastňuje ekologicky zaměřených výzev Lesů hl.m. Prahy např. ke sběru žaludů a šišek. Ve škole se realizují praxe studentů pražských středních pedagogických škol. Jako součást tematického celku ŠVP „Letem světem“ škola hostila i zahraniční studenty z různých zemí světa po dobu pěti týdnů. Tito studenti představili dětem svou zemi prostřednictvím fotografií a společných her, písní a výtvarných činností. Studenti byli ubytováni v rodinách dětí z MŠ. Pro nejbližší a nejdůležitější partnery škola pořádá ve svých prostorách na konci školního roku gurmánský večer pod vedením profesionálního šéfkuchaře za doprovodu živé hudby místních umělců, členů České filharmonie.

Škola nabízí svůj prostor k pronájmu různým zájmovým kroužkům a sdružením. Ve škole se realizuje velký počet kroužků pro děti z MŠ, z nichž většina je vedena pedagogy MŠ. Ve večerních hodinách prostory školy slouží rovněž zájmové činnosti pro dospělé (jóga, tai-chi, hubnutí, judo a cvičení pro seniory). O víkendech je možné si venkovní i vnitřní prostory školy pronajmout pro soukromé akce.

MŠ Klánovice je velmi aktivní s ohledem na vytváření příležitostí pro zapojení rodičů do života školy. Škola pořádá v průměru 2 akce pro rodiče s dětmi měsíčně a výjimkou nejsou ani víkendové akce typu cyklistického výletu do Brandýsa nad Labem, novoročního výstupu na horu Říp nebo víkendového výletu na rafty po řece Berounce. Tyto akce jsou zpravidla připraveny a organizovány personálem školy.

Škola podněcuje i k dobrovolnické činnosti rodičů. V této souvislosti nelze opomenout pravidelně se konající jarní brigádu na zahradě školy, při které se pravidelně schází velké množství rodičů. Další možností dobrovolnické činnosti rodičů je členství ve Spolku přátel

klánovické školy, jehož hlavním posláním je organizovat společenské, kulturní a sportovní akce pro děti, které MŠ navštěvují. Spolek pravidelně organizuje akce otevřené veřejnosti, jako je Hrnečku vař a Pálení čarodějnic, které se konají v prostorách zahrady školy, a Lampionový průvod broučků pořádaný v přilehlém Klánovickém lese. Spolek rovněž financuje řadu dalších vzdělávacích a kulturních akcí školy, administruje webové stránky školy, zajišťuje a financuje dárky pro děti na Mikuláše, Velikonoce a na Rozloučení s předškoláky.

Rodiče dětí jsou školou vyzýváni k účasti na vzdělávacím procesu dětí, mohou vstupovat do tříd a jsou zde vítáni. Bývají osloveni za účelem představení svého povolání nebo uspořádání tematické přednášky pro děti jako vhodné doplnění tematických celků ŠVP. Rodiče jsou též osloveni v případě potřeby doprovodu na různé výlety a exkurze, či výpomoci třídám při společenských akcích.

Za zmínku jistě stojí akce školy, které jsou určeny pro širokou klánovickou veřejnost, tedy akce s největším komunitním dosahem. Mezi ně patří pravidelné podzimní a jarní bazárky dětského oblečení. Před Vánoci jsou do školy zváni zájemci o vánoční dílny, na kterých se vyrábí vánoční věnce v prostředí příjemné vánoční atmosféry. V únoru si návštěvníci školy mohou přijít vyrobit masopustní masku z připravených materiálů a v návaznosti na to se zúčastnit velkolepého Klánovického masopustu pořádaného Pohádkovými Klánovicemi o.p.s. MŠ na tuto akci dodává občerstvení z vlastní kuchyně. Vyvrcholením celého školního roku je již tradiční akce Rozloučení s předškoláky. Na tuto akci se obvykle scházejí nejen rodiče předškoláků, ale všech dětí školy a různí další přátelé školy, kteří si nechtějí nechat ujít zábavný program spojený často s nevídanou podívanou.

5.2 Popis projektu rodinné a komunitní soudržnosti „Rodina spolu“

5.2.1 Vznik projektu

Mateřská škola Klánovice se ve školním roce 2016-2017 rozhodla realizovat projekt rodinné a komunitní soudržnosti „Rodina spolu“. Projekt je inspirován článkem v časopise Poradce ředitelky mateřské školy z března 2016, který nesl název „Projekt Rodina spolu v MŠ Dubňany“, a jehož autorkou je Jana Ilčíková, ředitelka MŠ Dubňany. Paní Ilčíková poskytla vřelý souhlas s realizací podobného projektu v MŠ Klánovice a pro inspiraci zaslala materiály vztahující se k projektu. Autorka bakalářské práce si vzala na starost podobu a realizaci

projektu v MŠ Klánovice s tím, že se jí dostává veškeré nutné podpory pro jeho uskutečnění od vedení školy.

5.2.2 Charakteristické rysy projektu

Projekt „Rodina spolu“ je projektem rodinné a komunitní soudržnosti. Jak napovídá název projektu, je jeho cílem iniciovat rodinné aktivity, při kterých bude přítomna celá rodina nebo dle možností více členů rodiny. V kapitole 1.2 je zmíněn přínos společného trávení volného času v rodině pro příznivé rodinné klima a efektivní proces sociálního učení v rodině. Pro děti předškolního věku bývá odměnou trávit svůj čas s rodinnými příslušníky a tito členové rodiny by se měli pokusit využít tohoto vzácného období dítěte pro maximální možnou míru společného smysluplně stráveného času.

Projekt má svou podstatou i širší komunitní rozměr. Je pořádán ve spolupráci s dvěma významnými partnery MŠ Klánovice – jejím zřizovatelem, Úřadem městské části Klánovice a Kulturním centrem Beseda. Hlavní myšlenkou projektu je podnítit společně strávený rodinný čas u smysluplných činností, více propojit školní život s životem rodinným a pěstovat vztah a odpovědnost k místu bydliště.

Nedělitelnou součástí projektu je rodinná kniha/kronika nazvaná „Událek“. Účast v projektu je zcela dobrovolná, rodina se do projektu přihlásí zakoupením Událku za symbolický poplatek. Kniha obsahuje deset různých aktivit, které kdykoli během školního roku podnikne zúčastněná rodina spolu – děti společně se svými sourozenci, rodiči, prarodiči a případně dalšími členy rodiny. Vybrané aktivity jsou *Rodina spolu: čte; jede na výlet; vaří, peče a stoluje; pomáhá; si vypráví; sportuje; se baví; tvoří; si hraje a Výzva rodiny*. Proběhnuvší aktivitu rodina společně popíše do Událku, přidá obrázek nebo fotografii a dítě poté přinese Událek do školky a podělí se o své nové zážitky s ostatními dětmi ve třídě. Odměnou za každou absolvovanou aktivitu dostává dítě razítko do Událka. Formálním uzavřením projektu bylo červnové setkání všech zúčastněných rodin, které nabídlo orientační hru po Klánovické obci a následné setkání v KC Beseda. Odměnou všem zúčastněným rodinám bylo místní divadelní představení, rodiny se zde dále mohly potěšit výstavou Událků a slosováním o rodinně zaměřené ceny.

5.2.3 Propagace projektu

Informace o projektu byly předávány několika různými komunikačními kanály. Na počátku školního roku byli s projektem seznámeni rodiče a zaměstnanci školy na Valné hromadě. O existenci projektu se rodiče mohli dozvědět zároveň z plakátu umístěného na nástěnkách a webových stránkách školy. Následovalo osobní představení projektu pedagogy na jednotlivých třídách rodičům, kteří projevíli zájem. Na žádost Úřadu městské části Klánovice byl do Klánovického zpravodaje rovněž zaslán článek nazvaný „Projekt Rodina spolu“. V průběhu školního roku byli rodiče informováni o různých aktualitách a výzvách týkajících se projektu zprávami v sekci Aktuality na webových stránkách školy a e-maily od jednotlivých třídních učitelů.

V říjnu 2016 získal projekt Rodina spolu mezinárodní rozměr. Autorka této bakalářské práce se zúčastnila mezinárodního kontaktního semináře evropského programu Erasmus ve Finsku pořádaného ve městě Turku s názvem „Playing and Learning Child“. Úkolem účastníků bylo připravit určitý projekt na základě vlastního zájmu a potřeb, který by mohl nést potenciál pro mezinárodní spolupráci. Autorka pro tyto účely přeložila rodinnou knihu Událek do anglického jazyka a představila ji zainteresovaným účastníkům semináře. Na semináři se podařilo vytvořit kolem tématu spolupráce rodiny a školy pracovní skupinu čítající 7 členů z různých zemí – Finska, Litvy, Belgie, Rakouska, Řecka, Španělska a České republiky. V průběhu třídního semináře byl vypracován plán na odvážný a poměrně rozsáhlý projekt programu Erasmus ze skupiny KA2. Vypracováním detailního popisu projektu a podáním žádosti o grant byla pověřena účastnice z Řecka. Skupině se podařilo dovést aplikaci žádosti o grant na projekt „Together Everyone Achieves More“ do úspěšného konce a ve školním roce 2017/2018 začíná tento mezinárodní projekt běžet v praxi. Autorka byla nucena bohužel v minulém školním roce svou účast na tomto projektu z důvodu souběhu školních, pracovních a rodinných povinností odvolat.

V květnu 2017 byl projekt představen na setkání členů skupiny MAP 21 – Místní akční plán rozvoje vzdělávání na území MČ Praha 21 v prostorách ZŠ Klánovice. Účastny byly učitelky z mateřských škol, 1. stupně ZŠ a přípravné třídy a speciální psychologka ze škol v této oblasti. Po prezentaci následovala diskuse především o přínosech projektu, jeho možného začlenění do vzdělávacího programu dalších mateřských škol a 1. stupně ZŠ. Účastníci setkání shledávali účinnou motivaci rodin k zapojení do projektu a jeho nenásilné začlenění do stávajícího vzdělávacího programu (1. stupeň ZŠ) jako hlavní překážky realizace tohoto projektu ve svých třídách.

5.2.4 Propojení školního a rodinného života

Většina z vybraných aktivit v Událku se nějakým způsobem prolíná se životem MŠ Klánovice a inspiruje zúčastněné rodiny k účasti na školních akcích. Rodina se může rozhodnout, zda aktivitu v Událku absolvuje v čistě rodinném kruhu nebo se v průběhu školního roku zúčastní nabízené akce.

Rodina spolu čte je aktivitou, kterou škola v tomto školním roce přímo podpořila tématicky laděnou návštěvou místní knihovny. Pro předškoláky je na konci března připravena akce Noc s Andersenem. Dětem je ve škole rovněž každý den po obědě předčítáno a jejich zájem o knihy je probouzen nabízením různých druhů literatury a možností vypůjčení knih z dětské knihovničky.

Aktivita *Rodina spolu na výletě* očekává, že rodina podnikne během školního roku 4 různé výlety. Škola v tomto směru nabízí účast na dvou akcích, jedná se o každoroční novoroční výstup na horu Říp pro rodiče s dětmi a také již tradiční víkendovou akci v kempu Ostrov nedaleko Karlštejna, při kterém se na raftech sjíždí řeka Berounka.

Rodina spolu vaří, peče a stoluje je aktivitou, kterou škola podporuje svou akcí Hrnečku vař, která je gurmánskou příležitostí pro rodiče s dětmi a další přátele školy. Účastníci akce mohou u různých stanovišť ochutnat rozličné netradiční a zdravé pokrmy od polévek, pomazánek přes hlavní chody, saláty až po dezerty. Škola také nabízí dětem kroužek vaření a pedagogové s dětmi pravidelně vaří a pečou i v rámci dopoledních vzdělávacích aktivit.

Rodina spolu pomáhá je aktivitou, kterou se myslí jakákoli cílená pomoc rodiny, do které jsou děti zaangažované, ať už se jedná o pomoc členu rodiny, nějaké organizaci či instituci, pomoc s organizací nějaké akce, atd. Mnoho rodin se pravidelně zúčastňuje jarní brigády na zahradě školy. Ve školním roce 2016/17 se škola zúčastnila rovněž akce Sběrání šišek a žaludů pořádané Lesy hlavního města Prahy a rodiny byly touto akcí motivovány k pomoci lesní zvěři.

Rodina si spolu vypráví je aktivitou, při níž rodina navštíví své starší příbuzné a nechá si vyprávět příběhy z dob jejich mládí. Škola probouzí a pěstuje v dětech zájem o starší generace například projektem „Babička nebo dědeček vypráví pohádku“, kdy se celá škola pravidelně schází v KC Beseda na poslech pohádky k tématu školního vzdělávacího programu čtené některým z prarodičů školních dětí.

Aktivitu *Rodina spolu sportuje* může rodina absolvovat účastí na cyklistickém výletě do Lysé nad Labem pořádaném v říjnu školou. Před Vánoci je organizován tradiční Běh o vánočního kapra – tématický orientační běžecký závod pro celé rodiny v Klánovickém lese. Odměnou zúčastněným se může stát živý vánoční kapr. Škola rovněž nabízí kroužek sportovních her, plavání a juda.

Razítko za *Rodina se spolu baví* získá rodina účastí na veřejné kulturní nebo společenské akci. Rodiny se mohou zúčastnit tradičního Klánovického masopustu, do něhož je škola aktivně zapojena – viz kapitola 5.1. Kulturní povědomí je v dětech pěstováno pravidelnými divadelními, hudebními a dalšími představeními na půdě školy, návštěvami tematických filmových a divadelních představení v KC Beseda a návštěvami různých kulturních akcí v hlavním městě.

Činnost *Rodina spolu tvoří* podporuje škola předvánoční dílnou pro rodiče s dětmi, kde si přítomní vyrábějí adventní věnec nebo již zmiňovanou výrobou masopustních masek. Škola pravidelně pořádá podzimní akci Zamykání zahrady a jarní akci Odemykání zahrady, kde rodiny tematicky tvoří z nabízených přírodních materiálů. Tvořivost dětí podněcují pedagogové i nabídkou kroužků keramiky a výtvarného tvoření.

Rodina si spolu hraje je aktivitou, kterou jednotliví učitelé podporují každodenním hraním různých deskových i jiných her s dětmi. Škola pečlivě vybírá a pořizuje zajímavé, především didaktické hry pro předškolní děti a ony mají následně možnost seznámit se v prostředí školy s jejich pravidly.

Poslední vybranou aktivitou je *Výzva rodiny*, která zůstává čistě na uvážení a volbě samotné rodiny. Ideálním případem je, pokud Výzvu formuluje samotné dítě. Mělo by se jednat o něco nového, co rodina doposud ještě nikdy nepodnikla a na co bude náležitě pyšná.

5.2.5 Komunitní rozměr projektu

Projekt je spolupořádán Úřadem městské části Klánovice a Kulturním centrem Beseda. Na počátku projektu bylo domluveno se zastupiteli úřadu, že úřad vymezí prostor pro možnou dobrovolnou činnost rodin a zajistí prostředky pro její realizaci. Místní úřad v projektu viděl možnost, jak přimět občany k návštěvě úřadu a posléze i k aktivní spolupráci s úřadem vedoucí ke zvelebení obecního prostředí.

V Kulturním centru Beseda se pravidelně konají různé kulturní akce. KC Beseda v projektu spatřovalo možnost, jak přilákat nové a početnější návštěvníky z řad školních rodin na tyto akce (především na nedostatečně navštěvovaná divadelní představení pro děti) a jak o těchto akcích rodiny účinněji informovat.

Míra v jaké došlo ke skutečnému propojení školního a rodinného života a k pěstování vztahu a odpovědnosti k lokální komunitě byla závislá na pojetí jednotlivých rodin. Účast na projektu byla dobrovolná a jednotlivé akce byly nabízeny či doporučovány. Záleželo pouze na rozhodnutí rodin, jakou cestou se při zaplňování stránek Událku vydá. Některé rodiny si Událek pouze zakoupily, ale nikdy se k jeho aktivnímu vyplňování nedostaly. Jiné rodiny realizovaly aktivity zaznamenané v Událku v úzkém rodinném kruhu a neměly potřebu se zúčastňovat školních nebo komunitních akcí. A byla tu velká část rodin, které si celý projekt vzaly za vlastní a z tvorby Událku si udělaly svůj rodinný projekt. Tyto rodiny se často zúčastňovaly nabízených akcí, ale zároveň žily svým pestrým rodinným životem. Těmto rodinám zpravidla nestačily stávající stránky Událku. Více o těchto skutečnostech a působnosti úspěšně realizovaného prvního ročníku projektu Rodina spolu bude pojednávat následující Praktická část této práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Výzkumné šetření

6.1 Stanovení cíle pedagogického výzkumu

Hlavním záměrem praktické části bakalářské práce je ověřit působnost projektu rodinné a komunitní soudržnosti na zúčastněné rodiny a komunitu, v níž projekt probíhal.

Cíle bakalářské práce jsem formulovala následujícím způsobem:

1. Vytvořit, realizovat a evaluovat ve školním roce 2016/17 projekt rodinné a komunitní soudržnosti „Rodina spolu“
2. Zjistit v čem byl zapojeným rodinám projekt přínosný a zjistit míru jejich zapojení
3. Zjistit nosná témata projektu
4. Popsat v jakém prostředí tráví rodiny zapojené do projektu vybrané volnočasové aktivity
5. Popsat postoj k projektu u zapojených zástupců obecní komunity

Výzkumné otázky bakalářské práce jsem formulovala následujícím způsobem:

Výzkumná otázka vztahující se k cíli 1.

1a) Jaké změny by se daly navrhnout na zvýšení kvality projektu do budoucna?

Výzkumné otázky vztahující se k cíli 2.

2a) Plynou ze zapojení do projektu přínosy jak pro konkrétní děti, tak celé rodiny?

2b) Prohloubil projekt komunikaci v rámci rodiny, propojení mezi rodinou a školou?

2c) Do jaké míry se rodiny do projektu zapojily (ve 30 – 60 – 90%)?

Výzkumná otázka vztahující se k cíli 3.

3a) Na jaká témata rodiny nejintenzivněji reagovaly a jak?

Výzkumná otázka vztahující se k cíli 4.

4a) Jaká prostředí (škola, obec, město Praha, jinde) si rodiny pro trávení iniciovaných aktivit vybírají?

Výzkumná otázka vztahující se k cíli 5.

5a) Jak vnímají projekt a pozici školy v rámci obce zástupci obecního úřadu?

5b) Jak vnímají projekt a pozici školy v rámci obce zástupci kulturního centra?

6.2 Metodologie výzkumu

Práce ve výzkumné části bude spočívat především v kvalitativním zpracování informací a bude mít charakter akčního výzkumu.

Ve výzkumu jsou použity následující metody:

Metody vztahující se k cíli 1.

Příprava, realizace a zhodnocení projektu prostřednictvím zúčastněného pozorování a dotazníkového šetření s rodiči.

Metody vztahující se k cíli 2.

Dotazníkové šetření s rodiči, pozorování, analýza dokumentů – rodinné knihy Událek

Volný rozhovor s rodiči zapojenými do projektu

Metody vztahující se k cíli 3.

Dotazníkové šetření s rodiči, pozorování

Metody vztahující se k cíli 4.

Analýza dokumentů – rodinné knihy Událek

Metody vztahující se k cíli 5.

Dotazníkové šetření a volný rozhovor se zastupiteli městského úřadu

Dotazníkové šetření a volný rozhovor se zastupiteli kulturního centra

6.3 Charakteristika a popis výběrového souboru

V průběhu projektu se ukázalo, že na zájem rodin o vstoupení do projektu Rodina spolu a následný počet rodin aktivně do projektu zapojených měla vliv skutečnost, že jednotlivé třídy MŠ Klánovice jsou programově zaměřeny. Toto zaměření se promítá do jejich odlišného třídního vzdělávacího programu a možnosti přijmout do TVP obsahově ještě navíc další celoškolský projekt. Určitou roli zde sehrál i přístup a snaha o propagaci projektu Rodina spolu ze strany třídních učitelů.

Kořata jsou třída nejmladších tříletých dětí, které poprvé vstupují do prostředí mateřské školy. Ježci jsou třída se svým svébytným programem Začít spolu zahrnujícím pro tento program typické metody spolupráce s rodiči. Žáby jsou anglická třída, jejímž specifikem je každodenní ranní výuka angličtiny a dopolední přítomnost rodilého mluvčího. Žirafy jsou všestrannou třídou bez specifického zaměření. Sovy jsou třídou skládající se pouze ze samých předškoláků. Vlčata jsou lesní třídou se svým svébytným programem inspirovaným lesní pedagogikou.

Do projektu Rodina spolu se v průběhu roku zaregistrovalo, to znamená, že si zakoupilo rodinnou knihu Událek, celkem 68 dětí (z 66 rodin), což představuje 52% z celkového počtu dětí MŠ Klánovice v roce 2016/17. Z tohoto počtu se aktivně do projektu Rodina spolu zapojilo celkem 47 dětí (ze 46 rodin), což znamená 36% z celkového počtu dětí MŠ Klánovice. Rozdělení dětských účastníků projektu podle příslušnosti ke třídě zobrazuje následující tabulka:

Tabulka č. 1

Třída	Děti ve třídě	Zaregistrovali	Aktivní
Kořata	22	10	9
Ježci	25	10	7
Žáby	25	7	1
Žirafy	24	19	16
Sovy	16	15	12
Vlčata	18	7	2
<i>Celkem</i>	<i>130</i>	<i>68</i>	<i>47</i>

Jak je patrné z tabulky, nejvíce rodin se projektu aktivně zúčastnilo ve třídě Žiraf a Sov. Ani jedna z těchto tříd nemá specificky zaměřený třídní vzdělávací program. Ve třídě Žiraf jsem byla ve školním roce 2016/2017 třídní učitelkou a ve třídě Sov byl třídním

učitelem pan ředitel. Oba patříme nesporně mezi osoby na realizaci projektu nejvíce zainteresované.

Registrace do projektu probíhala na jednotlivých třídách. Třídní učitelé při registraci pokládali rodičům otázku: „Proč jste se rozhodli zapojit do projektu Rodina spolu?“ Počátečním důvodem k účasti v projektu byla u většiny dotázaných rodičů skutečnost, že se jim nápad/projekt líbil (17 odpovědí); že chtějí dělat věci spolu jako rodina (10 odpovědí); že to bylo přání jejich dítěte (8 odpovědí) a že to bude pěkná památka na školku (7 odpovědí). Za zmínku stojí i důvody, že se jedná o pěkné propojení školního a rodinného života (5 odpovědí); že už takovým způsobem žijí (5 odpovědí); že projekt přiměje jejich dítě vyprávět před skupinou (4 odpovědi) nebo že projekt bude pro rodinu motivací (3 odpovědi).

6.4 Výsledky výzkumu

6.4.1 Analýza dotazníkového šetření mezi rodiči

Na závěr projektu (dne 11.6. 2017) proběhlo dotazníkové šetření mezi rodinami aktivně zúčastněnými v projektu Rodina spolu. Bylo osloveno celkem 46 rodin a z tohoto počtu na dotazník odpovědělo 35 rodin, návratnost dotazníků mezi rodinami byla tedy poměrně vysoká – 76%. Rodičům byl zaslán dotazník čítající 8 otázek (viz Příloha č.1). První dvě otázky se týkaly názoru na obec Klánovice z hlediska její kvality jako místa pro život pro rodiny s dětmi a role MŠ Klánovice v této souvislosti. Tyto otázky mapovaly výchozí stanovisko rodin zapojených do projektu, jejich spokojenost s místem bydliště a s MŠ Klánovice. Otázka 3, 4, 6 a 7 se dotýkaly zvoleného cíle č. 2, tedy přínosu projektu pro zúčastněné rodiny. Otázka 5 se týkala cíle č. 3, tedy nosných témat projektu. Otázka 8 se týkala cíle č. 1, tedy evaluace projektu.

Výchozí stanovisko rodin

Respondenti rodičovského dotazníku se jednohlasně shodují v tom, že obec Klánovice je dobré místo pro život s dětmi. Jako jednoznačně největší pozitivum spatřují bezprostřední blízkost lesa s nabídkou hřišť. Respondenti si chválí maloměstský či vesnický duch obce, zdejší klid, čistotu a bezpečnost. Oceňují výbornou občanskou vybavenost místa s širokou nabídkou kulturních akcí a sportovních aktivit. Vyzdvihují dobré sousedské vztahy a dostupnost do centra Prahy. Jediným zmíněným negativem byl nedostatek hracích ploch pro starší děti.

Roli MŠ Klánovice vidí respondenti v souvislosti s budováním dobrého místa k životu pro rodiny s dětmi jako zásadní. MŠ si respondenti velmi chválí, z mnoha reakcí je cítit, že ji považují za nadstandardní, že si uvědomují neobvyklé nasazení vedení a personálu školky, popisují ji jako „záviděníhodnou“, „perfektní celek“ a „středobod rodinného dění a aktivit klánovických rodin s malými dětmi“. Školku vidí jako propojující článek v obci, jejímž prostřednictvím se jim otevírá cesta k dalším rodičům a k rodinné občanské společnosti Klánovic. Školka podle respondentů učí děti poznávat své okolí a budovat vztah k místu, kde bydlí – za všechny bych ráda citovala odpověď jednoho vnímavého rodiče. *„MŠ V Žáčku děti z prostředí obce a jejího okolí nevydělují, ale učí ho děti poznávat. Využívá toho daru místa. A nemyslím tím pouze vycházky, či pobyt na zahradě. Využívá všemožných praktik, aby dětem přiblížila zdejší okolí, používá často práci s přírodninami a vede děti k uctivému chování, empatii...krmí zvířata v zimě, sbírají žaludy...“*

Přínos projektu pro zúčastněné děti a rodiny

Z názvu projektu bychom mohli dojít k závěru, že hlavním přínosem projektu pro děti a rodiny bude společně strávený čas. Většina rodin by však podle svých slov tento čas spolu strávila i bez projektu Rodina spolu. 75% respondentů odpovědělo, že si nemyslí, že by díky projektu spolu jako rodina trávili více času. Důvod je velmi prozaický – jak většina rodin v dotazníku uvádí, snaží se nehledě na projekt trávit společně se svými dětmi maximum svého času. Zajímavých je zbylých 25% respondentů, kteří odpověděli, že díky projektu spolu jako rodina více času trávili. To znamená, že u čtvrtiny rodin projekt přispěl k větší míře společně stráveného času.

Obdobná situace nastala i v případě odpovědi, jak projekt přispěl k zapojení rodin do nabízených školních aktivit. Převážná většina rodin nepotvrdila domněnku, že by projekt Rodina spolu mohl přispět k větší míře jejich zapojení do nabízených školních aktivit. 80% respondentů uvedlo, že si nemyslí, že by se díky projektu více zapojovalo. Tyto rodiny situaci okomentovaly tak, že se do školních aktivit zapojují rády nehledě na svou účast v projektu. Zbývajících 20% respondentů uvedlo, že se díky projektu do školních akcí více zapojovalo. Pětinu rodin tedy projekt motivoval k větší účasti na školních akcích.

Tyto výsledky nám poodhalily něco více z charakteristik výběrového souboru. Na základě těchto údajů se dá předpokládat, že do projektu Rodina spolu vstoupily převážně rodiny, které jsou zvyklé svůj volný čas trávit aktivně a smysluplně se svými dětmi a v projektu spatřovaly již od samého počátku spíše jiný přínos než motivaci pro společně

strávený čas. Současně se převážně jedná i o rodiny, které jsou zvyklé se aktivně zapojovat do školního života a účastnit se nabízených společných akcí pro rodiče s dětmi.

Co tedy patří k hlavním přínosům projektu? Projekt měl vliv především na to, jakým způsobem rodina spolu volný čas trávila a že ji motivoval si o něm posléze ještě povídat, zaznamenávat jej a přemýšlet o něm. Tím vlastně vznikl nový hodnotně strávený společný čas. Mezi nejčastěji uváděný přínos projektu patří totiž samotný proces zaznamenávání zážitků do Událku. Rodiny prožily společnou aktivitu a „přidanou hodnotou“ projektu byla motivace tyto společné zážitky společně s dítětem rekapitulovat – povídat si a přemýšlet o nich a posléze je zaznamenat svým jedinečným způsobem do Událku. Několik rodin to vedlo k různému druhu uvědomění si např. toho, *„že máme spolu plno krásných zážitků“*; *„jak málo se sejdeme opravdu celá rodina“*; *„jakou máme bezva rodinu“*; *„že jako úplná rodina spolu trávíme méně času, než jsme si mysleli a že události, které tráví tatínek (pouze) s dcerou se dají spočítat téměř na prstech bezrukého“*; *„jaké aktivity u nás v rodině převládají a co naopak jde stranou“*. Projekt přiměl rodiče se na chvíli zastavit a přemýšlet o trávení volného rodinného času – kdo a jak ho s dětmi tráví, čím se obvykle spolu baví a na co nezbývá čas. Projekt tak mohl sloužit jako dobrá zpětná vazba pro zúčastněné rodiny.

Rodiny často zmiňovaly, že si tvorbu Událka jejich děti vzaly zaslé. To se projevilo například tak, že děti ve chvílích, kdy něco s rodiči společně prožívaly, myslely na to, aby bylo vše zdokumentováno a později zaznamenáno do Událka: *„Když jsem syna fotila u jakékoli příležitosti, tak poznamenal: „Mami, hlavně to dej do Událka!““* nebo *„Už se těšila, co napíše do Událka.“* Jedna maminka při našem rozhovoru zmínila dokonce naprostý obrat svého syna od nechuti k jakémukoli focení až k pečlivému hlídání, aby všechny rodinné akce byly důsledně zdokumentovány a mohly tak být zaznamenány do Událku. Dobrou zprávou bylo, že rodiny se nad Událkem bavily, jeho tvorba a zpětné prohlížení jim přinášelo radost. *„Musím říct, že projekt Rodina spolu byl výzvou celé naší rodiny a moc nás bavil“*. *„Myslím, že zapisování zážitků je jejich skvělou rekapitulací a přinese opětovné uvědomění radosti z nich.“*

Druhým nejčastěji zmiňovaným přínosem byla možnost sdílet své zážitky s ostatními dětmi a prezentovat je v komunitním kroužku. Rodiče ocenily, že dítě, ač třeba stydlivější, šlo „se svou kůží na trh“ a bylo nuceno formulovat věty a případně i své názory na proběhnuvší aktivity. Výhodou je, že dětem je téma rodiny velmi blízké a proto se jim o tomto tématu zpravidla snáze hovoří. Navíc pro něj prožité akce byly často spojené s emocemi a tudíž nadšení a pěkné vzpomínky na akci mohly převážit a pomoci překonat momentální ostych.

Některé rodiny zmínily i konkrétní aktivity, ke kterým je projekt motivoval. Mezi ně patřila například motivace k úklidu odpadků v lese, k častějšímu čtení, k pomoci druhému, k návštěvě prababičky v LDN v době před jejím úmrtím, ke hraní her, k většímu zapojení prarodičů do života rodiny, k první návštěvě knihovny, k popovídání si s prababičkou poprvé o jejím dětství, atd. Pár rodin zmínilo i další následné aktivity, ke kterým je projekt inspiroval. Jedna rodina začala dodržovat „Den člena rodiny“, což znamená, že jednou za měsíc má každý člen rodiny právo mít svůj den tak, aby se celý odehrával podle jeho přání. Další rodina zavedla zvyk, že se každý večer sejdou a společně se podělí o své zážitky z celého dne. Jiné dvě rodiny zase přemýšlejí o zavedení rodinného zážitkového deníku a rodinné kroniky. Z těchto konkrétních motivací a inspirací mám osobně velkou radost. Jsou dokladem toho, že projekt nebyl formální záležitostí a přispěl i k malé reálné změně v životě některých rodin.

V dotazníku doslovně nefigurovala otázka týkající se vlivu projektu na komunikaci v rodině. Z odpovědí v dotaznících se však daly vysledovat velmi časté spontánní zmínky o prohloubení komunikace o společně sdílených tématech mezi rodiči a dětmi a tendencí k vědomějšímu plánování společných aktivit. Jak někteří uvádějí: „...*při zápisech do Událku jsme strávili společně další čas, kdy jsme si o dané události povídali, vystřihovali fotky apod.*“ nebo „*společné zaznamenávání událostí do Událku, prohlížení, vzpomínání, uvědomování sebe sama*“ nebo také „*je fajn se na chvíli zastavit v tom neustálém kolotoči a popovídat si o tom, co jsme společně prožili a u toho povídání se snažíme setrvat*“; „*je třeba se dohodnout nad způsobem zpracování (kresba, popis, fotografie)*“; „*děti to bavilo a víc o tom přemýšlely, definovaly, co je baví, co se jim líbilo apod.*“; „*obě dcery plnily Událek společně a těšily se na další fotky z akcí, velice často si ho prohlížejí*“. Jedna maminka to shrnula velmi výstižně: „*Projekt nás směřoval spíše na to, abychom věci zapisovali, mluvili o nich, tříbili větší a menší chutě, či nechutě. Projekt rozšířil okruh komunikačních témat, nabízel debatu a osvětloval vztah k různým aktivitám.*“ Většina rodin pojala tvorbu Událku jako společné dílo rodičů a dětí, což je velmi dobré zjištění. Tím, že si rodiče našli čas si k Událku se svým dítětem sednout, zformulovat záznamy, vybrat ty nejlepší fotografie a nakreslit obrázky předali svému dítěti informaci o tom, že jejich společné zážitky jsou hodnotné a má smysl se jimi zabývat a zpětně si o nich povídat.

Nosná témata projektu

V dotazníku jsem zjišťovala, která aktivita se dětem nejvíce líbila. Tato otázka se týkala zvoleného cíle č. 3. Mezi nejčastější odpovědi dětí (zprostředkované jejich rodiči) patří společné výlety (34% respondentů), sportovní aktivity (29% respondentů) a návštěva

kulturních akcí (20% respondentů). Výlety patří mezi aktivity, na které často jezdí společně celá rodina. Cíle výletů mohou být velmi rozmanité a každá rodina, potažmo každé dítě, si může určit vhodný cíl výletu podle svých zájmů a možností. Pro uskutečnění výletu rodiny nepotřebují žádné zvláštní vybavení ani dovednosti – je to jedna z nejuniverzálnějších volnočasových aktivit. Pro sportovně založené rodiny je samozřejmé, že tráví svůj volný čas společným sportem. Jedná se o aktivitu, kdy si mohou „přijít na své“ jak děti, tak dospělí a často může mít i velmi motivační charakter. Pro mnoho rodin je sport přirozenou součástí života. Obec Klánovice a město Praha přímo vybízí k návštěvě různých kulturních akcí. Děti mají rády atmosféru těchto akcí, protože se zpravidla jedná o něco mimořádného, o vybočení z toku všedních dní, které dětem v doprovodu svých rodičů přináší nevšední zážitek.

Jak se projekt chýlil ke svému závěru, vypozerovala jsem, že se nosným tématem projektu pro mnohé stala „Výzva rodiny“. Rodiny se snažily vymyslet svou výzvu tak, aby se jednalo o něco skutečně výjimečného a různě o tom mezi sebou a se mnou debatovaly. Pro některé rodiny bylo skutečně obtížné výzvu vymyslet, a pokud ji vymyslely, stávalo se, že se před závěrem projektu nedostaly z různých důvodů k její realizaci. Pokud se ale rodiny k její realizaci dostaly, myslím, že to opravdu stálo za to. Uvedu zde jen několik příkladů zajímavých uskutečněných výzev rodiny:

„Sejít se každý večer u stolu a povídat si o našem dni“

„Sjet Vltavu na kanoích, včetně 7 jezů“

„Vyšlápnout v zimě Ještěd a poté ho sjet na sáňkách“

„Dosáhnout soutoku Labe a Vltavy mimo značené turistické trasy“

„Vstát o hodinu dříve než obvykle, abychom byli ve školce první ze třídy“

„Vydržet týden bez bonbonů a nutely“

„Jet na výlet na rafty – táta a kluci poprvé na vodě“

„Jet celá rodina včetně babičky a dědy společně lyžovat do Alp“

„Setkat se s hady a nechat si je lézt po těle“

„Zdolat patnáctikilometrový výlet za aprílového počasí“

„Ubytovat u sebe doma Melissu z Turecka“

„Účastnit se celá rodina Běhu naděje“

„Podniknout noční výstup na Sněžku a dorazit na místo s východem Slunce“

Z uvedeného výčtu je patrné, každá rodina pojala výzvu po svém. *Výzva rodiny* se stala motivací ke společnému silnému zážitku nad rámec všedních dní, který rodiny o něco více stmelil.

6.4.2 Analýza dotazníkového šetření mezi zástupci úřadu a KC Beseda

Mezi zástupci Úřadu městské části Klánovice proběhlo dotazníkové šetření (dne 21.5. 2017). Po dohodě s paní radní pro oblast vzdělávání jsem oslovila všech pět radních a jednu úřednici, jejíž vnučka navštěvuje MŠ Klánovice. Ostatní úředníci nejsou z Klánovic a nemají vztah k tématu. Bylo zasláno 6 dotazníků, z nichž všech šest bylo zodpovězeno. Návratnost dotazníků na úřadě byla tedy 100%. Dotazník sestával z následujících otázek, otázka č. 3 se dotýkala zvoleného cíle č.5.:

Otázka č. 1) Je obec Klánovice dobré místo pro život pro rodiny s dětmi? A proč?

Otázka č. 2) Jakou roli hraje podle Vašeho názoru v tomto ohledu MŠ Klánovice?

Otázka č. 3) Co si myslíte o projektu Rodina spolu (a jeho komunitním přesahu)?

Proběhlo rovněž dotazníkové šetření mezi zástupkyněmi KC Beseda (dne 9.6. 2017), jednalo se o identický dotazník, jaký byl zaslán zástupcům Úřadu MČ Klánovice. Byly odeslány 3 dotazníky pracovním centra, které se na projektu podílely. Vrácen byl pouze jeden vyplněný dotazník od ředitelky společnosti s tím, že se jedná o sdílený názor oslovených osob v KC Beseda. Návratnost dotazníků v KC Beseda byla tedy 33%. Z důvodu shodnosti názorů jejich zástupců a nízkého počtu respondentů v KC Beseda jsem se rozhodla vyhodnotit dotazníky z Úřadu MČ Klánovice a KC Beseda současně.

Spokojenost s místem bydliště a mateřskou školou

Stejně jako zástupci rodičovské veřejnosti, i představitelé obce se jednohlasně shodují v názoru, že Klánovice jsou dobré místo pro život rodin s dětmi. Uvádějí stejné argumenty jako rodiče malých dětí, vyzdvihují navíc pestrý výběr různých druhů vzdělávání a kroužků pro děti (skautský kroužek Stopa, modelářský kroužek, atd.), možnost dětí hrát si volně na ulici a jezdit po obci na kole, přítomnost koupaliště a knihovny. Jako největší devizu tohoto místa však stejně jako rodiče spatřují blízkost Klánovického lesa.

V názorech na MŠ Klánovice se radní i zástupkyně KC Beseda opět shodují. Popisují školku z jejich pohledu jako: výjimečnou, jedinečnou a pokrokovou, kreativní, místo, které si děti užívají, otevřenou, přátelskou, výborné kvality předškolního vzdělávání, podporující kulturní a společenský život nebo dokonce jako jednu z nejlepších v ČR. Představitelé obce oceňují konkrétní aspekty školy jako je ekologický pohled na svět a zapojení lesní pedagogiky, individuální přístup k dětem i rodičům, výjimečný přístup vedení a personálu, atmosféra mimoškolních akcí a jako místo setkávání a navazování přátelství jak dětí, tak rodičů. Z dostupných odpovědí je patrné, že i širší veřejnost zastoupená obecními

představiteli je s fungováním MŠ Klánovice velmi spokojená a oceňuje její kvalitu a přístup k dětem i rodičům.

Postoj k projektu Rodina spolu

V této části bych ráda nejen analyzovala dotazníkové odpovědi jednotlivých zástupců místní komunity, ale rovněž popsala průběh spolupráce na celém projektu.

Na počátku projektu byla na Úřadě MČ Klánovice s jejími zastupiteli vymezena oblast spolupráce. Na úřadě byly po celý školní rok k dispozici pytle na odpadky a rukavice, které si rodiny mohly přijít vyzvednout za účelem sběru odpadků v Klánovickém lese. Další dobrovolné aktivity, které úřad po časové prodlevě vymezil, byly bohužel nekonkrétní. Obrat k aktivnější spolupráci nastal s nástupem nové radní pro životní prostředí, která na jaře 2017 přišla s aktivitou dobrovolného sázení jarních květin. Květiny a odborný dohled zajistila na náklady úřadu majitelka místního zahradnictví. Pan starosta předával ceny zúčastněným rodinám na závěrečném setkání v KC Beseda a úřad navíc tyto ceny téměř v celé výši financoval. Spolupráci s úřadem považují až na počáteční liknavý přístup paní radní za životní prostředí za velmi dobrou.

Názory na projekt Rodina spolu na klánovickém úřadě, jak byly prezentovány v dotaznících, nebyly zcela jednotné. Myslím, že se to zčásti odvíjelo od osobní angažovanosti na projektu a míře informovanosti jednotlivých radní. Jediný negativní názor zastupoval pan starosta, který jej označil za pro většinu rodin zbytečný. *„Tyto aktivity rodiny spolu dělají bez ohledu na tento projekt a necítím potřebu každou takovou událost nějak zaznamenávat.“* Myslím, že do takto formulovaného názoru se promítla skutečnost, že pan starosta se díky prosbám své dcery stal nedobrovolným účastníkem projektu. Zástupkyně starosty, která byla od počátku velkou zastánkyní projektu v něm vidí: *„úžasný projekt, který propojuje rodinu se školou, s obcí. Děti se díky němu učí vztahu ke svému okolí a místu, kde bydlí. Pro děti je to první možnost setkání s dobrovolničením“*. Radní pro oblast školství spatřuje v projektu *„zajímavý pokus, jak popostrčit rodiče k aktivnějšímu a hlavně společnému trávení volného času s dětmi formou zábavy, ale i užitečnými činnostmi, které jsou prospěšné nejen té které rodině, ale i ostatním lidem nebo přírodě.“* Radní za životní prostředí oceňuje aktivitu čištění lesa, protože je dobré tyto návyky podchytit již u takto malých dětí, aby jim přístup přetrval až do dospělosti. Jediná úřednice a současně babička holčičky ze třídy Žiraf se v projektu angažovala aktivně, když s vnučkou vyrazila umývat pouliční cedule. Projekt hodnotila jako přínosný, protože děti skrze něj přiměly rodiče k aktivitám, ke kterým by bez něj asi jen tak nedošlo.

S ředitelkou KC Beseda byla na počátku projektu rovněž domluvena konkrétní forma spolupráce. MŠ Klánovice měla inzerovat ve školce různé kulturní akce pořádané v KC Beseda a KC Beseda měla nabídnout rodinám v projektu slevněné vstupné na akce rodičů s dětmi. Ani jeden z těchto předpokladů bohužel nefungoval automaticky. Zodpovědná osoba z KC Beseda s postupem roku na vyvěšování plakátů ve školce zapomínala. Proto jsem si v druhé půlce školního roku vzala tuto záležitost přímo na starost. Rodiny si do KC Beseda zapomínaly s sebou brát knihu Událka a tak nemohly nárokovat slevněné vstupné. Na závěr projektu bylo uspořádáno závěrečné setkání zúčastněných rodin v KC Beseda. Spolupráce s KC Beseda v tomto bodě fungovala zcela bezproblémově. KC Beseda dokonce přispěla na jednu z rodinných cen do závěrečného slosování.

Ředitelka KC Beseda byla projektu od počátku velmi nakloněna. Jak posléze uvedla v dotazníku, vidí v této aktivitě velký smysl, moc se jí líbí. „*V dnešní době, která je přesytcena nabídkou aktivit pro děti, bývá často zapomínáno na to, jak důležitý je čas strávený se svými dětmi/rodiči.*“ Ředitelka vidí hlavní přínos projektu v tom, že upozorní na nenahraditelnost společně stráveného času rodičů s dětmi.

Z výše zmíněného je patrné, že projekt byl zástupci klánovické obce přijat vesměs velmi kladně, a co je důležité, že mu poskytli potřebnou podporu. Mně tato zkušenost poskytla zpětnou vazbu, že o fungující spolupráci je třeba se starat v průběhu celého projektu a že je třeba být jejím iniciátorem.

6.4.3 Výsledky pozorování propojení mezi rodinou a školou

V kapitole 6.4.1 je uvedeno, že 20% respondentů dotazníkového šetření mezi rodiči si myslí, že se díky projektu Rodina spolu více zapojovalo do nabízených školních akcí. Znamená to tedy, že projekt přispěl k propojení mezi rodinou a školou u 20% zúčastněných rodin? Téma propojení mezi rodinou a školou sleduji v rámci zvoleného cíle č. 2. Domnívám se, přínos projektu v souvislosti s propojením mezi rodinou a školou je nutno zkoumat komplexněji, proto v následujícím textu uvádím výsledky svého pozorování v průběhu školního roku.

K propojování mezi rodinou a školou docházelo pravidelně v průběhu celého roku prezentacemi Událek v komunitním kroužku. Děti svými prezentacemi zpřítomňovali ve školce svou rodinu. Prostřednictvím Událek měli ostatní děti a pedagogové možnost seznámit se s různými členy rodiny, nahlédnout do zázemí jejich domova, zjistit čím a jak se která

rodina baví. Prostřednictvím Událek se do školního prostředí přineslo mnoho informací, které by za jiných okolností zůstaly skryty. Kamarádům a pedagogům poskytly tyto informace náměty pro hovor, prostor pro sdílení společných zážitků a mnoho inspirace. Děti se navzájem inspirovaly zajímavými cíli pro své rodinné výlety, náměty pro společné tvoření nebo pro návštěvu kulturních akcí. Pedagogové získali z Událek cenný materiál, který jim mohl napomoci k budování hlubšího vztahu s dětmi i rodiči a posléze k vypracování jejich kvalitnější diagnostiky.

Ve třídě Žiraf probíhala úspěšná vzájemná inspirace doma předčítanými knihami. Děti přečtené knihy v průběhu roku nosily představit svým kamarádům do třídy. Pokud děti ze třídy nějaká kniha obzvláště zaujala, bylo pravidlem, že po dohodě s rodičem kniha zůstala ve třídě a byla předčítána například během odpoledního odpočinku nebo pro zájemce ve volných chvílích. Děti rovněž přinášely ochutnat svým kamarádům výsledky své aktivity *Rodina spolu vaří*. Měly radost, že se mohou pochlubit svým kuchařským uměním a rozdělit se o své dílo s ostatními.

Uvedla jsem způsoby, jakými se aspekty rodinného života dostávaly prostřednictvím projektu do prostředí školy. Proces probíhal ovšem i opačným směrem. Škola se do prostředí rodiny prolínala prostřednictvím realizace samotných aktivit a jejich pečlivé dokumentace a záznamu do Událku. Školní akce se v rodině rekapitulovaly při vytváření záznamů do Událku, kdy děti vzpomínaly na to, co při školní akci s rodiči a ostatními kamarády ze školy zažily.

Projekt u převážné většiny rodin nepřispěl k jejich větší návštěvnosti školních akcí. Přesto se domnívám, že díky němu došlo k obousměrnému propojení rodiny a školy jedinečným způsobem v podobě vytváření záznamů do rodinné knihy Událek a její prezentací dětmi ve školním prostředí.

6.4.4 Analýza rodinných knih „Událek“

Součástí výzkumu byla analýza dokumentů – rodinných knih Událek. Do této analýzy vstoupilo všech 47 Událek rodin zapojených aktivně do projektu. Byla jsem potěšena, že skutečně všechny aktivně zúčastněné rodiny byly ochotny mi pro účely této bakalářské práce svou knihu na omezený čas zapůjčit. Díky ochotě zúčastněných rodin jsem měla výjimečnou příležitost zjistit míru zapojení rodin do projektu, kterou jsem sledovala pro účely zvoleného cíle č. 2 a popsat jaká prostředí si rodiny vybírají pro trávení volného času u vybraných aktivit, což jsem sledovala v rámci zvoleného cíle č.4.

Výsledky této analýzy není možné brát jako vyčerpávající „tvrdá data“. Jedná se o výběrové aktivity, tudíž ty, které byly určeny samotným projektem a také ty, které se rodina rozhodla do knihy zařadit a prezentovat ve škole. Rodinné knihy samozřejmě mohou podléhat určité autostylizaci, čili snaze prezentovat rodinu a její aktivity v určitém světle. Nicméně věřím, že předložený rozbor přiblíží určité trendy v trávení volného času zúčastněných rodin.

Míra zapojení rodin

V rámci zvoleného cíle č.2 jsem zkoumala míru zapojení jednotlivých rodin do projektu. Míru účasti jsem určovala podle počtu realizovaných aktivit z celkového počtu 10-ti aktivit. Pro přehlednost shrnuji míru zapojení rodin do tabulky č. 2:

Tabulka č. 2

Počet realizovaných aktivit	Míra zapojení	Počet rodin v %
10	100%	55
9	90%	21
8	80%	11
7	70%	9
6	60%	4

Tabulka ukazuje, že více než polovina rodin realizovala všech deset nabízených aktivit, zúčastnily se tedy projektu na celých 100%. Jednalo se o 26 rodin, to znamená 55% zúčastněných. (Byly i takové rodiny, kterým byl Událek na záznam všech rodinných akcí malý a nastavovaly jeho stránky, jak se dalo). Zbýlých 21 rodin, tedy 45% zúčastněných nerealizovalo všechny navržené aktivity.

Zajímavé bylo se zaměřit na to, které aktivity rodiny nerealizovaly. Z kapacitních a časových důvodů jsem nezjišťovala důvody nerealizovaných aktivit, ale předpokládám, že mezi hlavní důvody by patřil nedostatek času nebo příležitostí a chybějící vztah nebo zaujetí pro danou aktivitu. Nejčastěji nerealizovanou aktivitou bylo *Rodina spolu vypráví* u 13 z 47 rodin, to znamená u 28% zúčastněných rodin. Druhou nejčastěji chybějící aktivitou byla *Výzva rodiny*, u 19% rodin. Následovala *Rodina si spolu hraje* s 11% zapojených rodin a *Rodina spolu pomáhá* s 9% zapojených rodin.

Žijeme v době převládajících nukleárních rodin, kdy společné bydlení se staršími generacemi je spíše výjimkou. Prarodiče malých dětí jsou převážně ještě ekonomicky aktivní a často je dělí od vnoučat desítky kilometrů. Když už se při různých příležitostech rodiny sejdou, nejsou zvyklé si povídat o tom, jaký byl život za mládí jejich nejstarších generací.

Z těchto i jiných důvodů mohly mít zúčastněné rodiny největší problém realizovat právě aktivitu *Rodina si spolu vypráví*.

Prostředí pro trávení volného času

Toto téma je velmi obširné a poměrně obtížně zpracovatelné, proto jsem se soustředila jen na jeho určité aspekty. Nejdříve jsem se zaměřila na to, zda rodiny využívají prostředí obce a jejího okolí pro trávení svého volného času, ať už se jedná o zábavu, cíle výletů nebo dobrovolnou pomoc. Ze zúčastněných 47 rodin byly pouze 3 rodiny, které v Událku vůbec nevedly obec ani její okolí jako prostředí pro některou ze svých aktivit mimo domov. Nejvíce navštěvovanou obecní kulturní akcí je nepochybně Klánovický masopust. Účast na Klánovickém masopustu zaznamenalo 22 rodin, tedy 47% všech zúčastněných rodin. 41 rodin (87%) zaznamenalo do Událku okolní přírodu obce jako cíl svých volnočasových aktivit. Do okolní přírody vyrážely rodiny často za účelem společných sportovních aktivit – jízdy na kole, bruslení, bobování, atd. nebo vycházky. 16 rodin vyrazilo do Klánovického lesa za účelem pomoci - sbírání odpadků nebo žaludů pro zvířata, přikrmování zvířat v zimě, atd. Několik rodin se zúčastnilo akce Les plný zvířátek pořádané místním skautským oddílem Stopa.

Dále mne zajímalo, kolik rodin se v průběhu školního roku zúčastnilo některé z nabízených akcí přímo v KC Beseda, a uvedlo to do Událku. Výsledek jsem zanesla do následující tabulky č. 3:

Tabulka č. 3

Rodina se baví v KC Beseda	Počet rodin v %
na jakékoli akci	40
na divadelním představení	26
na filmovém představení	19
na Deskohrátkách	9

Jak vyplývá z tabulky č. 3 necelá polovina zúčastněných rodin navštívila během školního roku KC Beseda a zaznamenala to do Událku. Potěšující informací je, že více rodin v projektu sem zavítalo za účelem shlédnutí divadelního než filmového představení. Tato skutečnost by mohla vést k závěru, že se prostřednictvím projektu podařila propagace dětských divadelních představení v KC Beseda. Nicméně, takový závěr musíme brát s určitou rezervou, neboť jak už jsem poznamenala, jedná se o pouze o vybrané, nikoli vyčerpávající záznamy jednotlivých rodin.

Praha je samozřejmě rovněž oblíbeným prostředím pro různé aktivity rodin s dětmi, do Událku ji zaznamenalo 44 zúčastněných rodin. Pro většinu z těchto rodin se Praha stala cílem jejich kulturních akcí – návštěva různých divadel, kin, výstav, muzeí a zoologické nebo botanické zahrady. Zaujalo mne poměrně velké množství rodin, které navštívilo v rámci aktivity *Rodina se spolu baví* některá z pražských divadel, jednalo se o 14 rodin. 3 rodiny navštívily velmi zajímavou pražskou kulturní akci Signal fest – festival světla pořádaný na různých místech v Praze. Různé části Prahy byly také cílem jednodenních výletů, jak cyklistických, tak pěších.

Vyhledávanou oblastí v České republice jsou hory, do Událku je uvedlo 29 rodin. Hory se stávají často cílem zimních sportovních aktivit, především lyžování. Rodiny také při svých výletech navštěvují ostatní rodinné příslušníky žijící v různých městech a vesnicích České republiky. 9 rodin uvedlo do Událku, že navštívilo během školního roku cizí zemi.

Rodina spolu pomáhá

Myslím si, že aktivita *Rodina spolu pomáhá* je dobrou diagnostickou činností a proto jsem se rozhodla se na ni při analýze Událeků podrobněji zaměřit. Rozhodnutí, kam rodina bude směřovat svou pomoc je podle mého názoru určitým kritériem zaměřenosti rodiny do svého soukromí nebo naopak do svého okolí ať už bližšího či vzdálenějšího. Adresáty pomoci zapojených rodin jsem se pokusila zaznamenat do přehledné tabulky:

Tabulka č.4

Rodina pomáhá komu	Počet rodin	Počet rodin v %
školce	17	36
zvířatům	11	23
obci	10	21
rodinným členům	9	19
nemocným nebo chudým dětem	6	13
pomoc nerealizována	4	9

Tabulka ukazuje, že rodiny se ve své pomoci orientovaly především na své okolí. Nejvíce rodin pomohlo školce svou aktivní účastí na jarní brigádě. Zvěři rodiny pomohly buď zimním přikrmováním zvířat v lese, sbíráním žaludů pro Lesy hl.m. Prahy, pomocí psím útulkům anebo záchranou ptáčka vypadlého z hnízda. Obci prospělo 10 rodin úklidem odpadků v lese, sázením květin a mytím cedulí. Pomoc chudým dětem představovala posílání dárků v akci „Krabice od bot“ a dětem do Sýrie a pomoc dětem dlouhodobě hospitalizovaným

v nemocnicích. Některé rodiny se rozhodly poskytnout vícerou pomoc různým příjemcům. Na pomoc výhradně některému členu rodiny se zaměřilo 9 rodin. Celkem 43 rodin aktivitu Rodina spolu pomáhá realizovaly. Z tohoto počtu 34 rodin poskytlo svou pomoc mimo prostředí své rodiny a 9 rodin poskytlo svou pomoc výhradně v kruhu své rodiny.

6.4.5 Evaluace projektu

Ve školním roce 2016/17 proběhl v MŠ Klánovice první ročník projektu Rodina spolu. Evaluace tohoto projektu se týká zvoleného cíle č. 1. Ráda bych se tímto ohlédla za jeho průběhem a provedla určitou sebereflexi a kritické zhodnocení. Nejdříve bych se chtěla zaměřit na reflexi jeho výběrového souboru a průběžnou organizaci. Poté bych se ráda věnovala připomínkám ze strany rodičů a také jejich návrhům na vylepšení projektu.

Projektu Rodina spolu se aktivně zúčastnila více než třetina dětí z MŠ Klánovice. Z mého hlediska se jednalo o úctyhodný počet rodin vzhledem k množství dalších aktivit a vyžití, které MŠ Klánovice nabízí. Osobně byl pro mne podstatný především způsob a míra zapojení rodin, než jejich množství. Jak vyplynulo z analýzy dotazníků v části 6.4.1, byl výběrový soubor tvořen převážně rodiči, kteří jsou zvyklí věnovat se ve volném čase svým dětem a trávit jej aktivně. Jak tedy oslovit rodiče, kteří v tomto směru tolik aktivní nejsou? Účast v projektu byla záměrně dobrovolná. V průběhu projektu se prokázalo, že nejlepším motivačním prvkem pro vstup zpočátku nezainteresovaných rodin byly samotné děti. Každá prezentace Událku ve třídě totiž sloužila přirozeně i jako propagace projektu u ještě nezapojených dětí. Některé děti na základě prezentace Událků svých kamarádů dospěly k závěru, že by chtěly něco podobného také mít. A část z těchto dětí byla posléze úspěšná v přesvědčování méně aktivních rodičů ke vstupu do projektu. Děti se osvědčily jako dobrý motivátor pro vstup rodičů do projektu a k jejich následné aktivní účasti.

Na počátku i v průběhu projektu jsem se z velké části spolehla na předávání informací rodičům prostřednictvím třídních učitelů. Formulovala jsem informace s tím, že e-mailem je měli předávat jednotliví učitelé rodičům na svých třídách. Ve většině tříd probíhalo předávání informací bezproblémově. Rodiče z některých tříd však bohužel i na konci projektu postrádali podstatné informace. Pro zajištění všeobecné informovanosti rodičů by bylo dobrým řešením zařízení záložky Rodina spolu na webových stránkách školy, kde by se objevovaly veškeré přehledné a také aktuální informace a výzvy k rodinným aktivitám.

Jednotliví učitelé sehráli svou roli i v míře osobního zaujetí pro projekt, podněcování dětí k nošení Událek do školky a poskytnutí prostoru pro jejich prezentaci. Byly třídy, kde si rodiče Událky sice zakoupily, ale projekt se zde nikdy aktivně nerozběhl. Určitým řešením by byla záměrná iniciace aktivního rozběhnutí projektu v jednotlivých třídách, to znamená cílená komunikace s třídními učiteli a činění pravidelnějších výzev směrem k rodičům, kteří si Událek zakoupili, aby nebyl pozapomenut.

V části 6.4.2 byly popsány podmínky a průběh spolupráce s partnery projektu Úřadem městské části Klánovice a KC Beseda. Propagaci kulturních akcí KC Beseda ve školce jsem v druhé půli projektu zajišťovala sama, abych měla jistotu informovanosti rodičů. Na úřadě se zlomovým bodem pro naši vzájemnou spolupráci stal nástup nové paní radní za životní prostředí, která se k projektu a nabízené dobrovolné pomoci rodičů postavila nepoměrně aktivněji než její předchůdkyně. Pro mne jako organizátora projektu bylo důležité uvědomění si své zodpovědnosti nejen za plnění domluvených podmínek spolupráce ze strany MŠ Klánovice, ale rovněž za svou aktivní kontrolu a iniciaci naplnění podmínek ze strany partnerů.

Zapojení rodiče byli s projektem Rodina spolu vesměs velmi spokojeni, jejich děti si jej užívaly a „žily jím“ po celý školní rok. Přínos projektu zúčastněným rodinám byl zjišťován analýzou dotazníků pro rodiče a je uveden v části 6.4.1. Dotazníky pro rodiče zahrnovaly i otázku č. 8: *Máte nějaký návrh na vylepšení projektu (organizace, předávání informací, aktivit v Událku, atd.) nebo podoby Událku samotného?* V odpovědích na tuto otázku se mi dostalo zajímavé zpětné vazby.

Nejvíce se rodiče vyjadřovali k podobě Událku. Událek byl ve formě sešitu šité vazby s poměrně tenkými stránkami. Listy zatížené fotkami se bohužel často trhaly a některé rodiny vlepovali dodatečné stránky, aby mohly zaznamenat všechny významné rodinné akce. Rodiče proto v dotaznících často navrhovali pevnější vazbu, která odolá pravidelnému listování dětí, a možnost vkládat listy a typy aktivit podle své libosti.

3 rodiče dále v dotaznících zmiňovali, že by rádi viděli své dítě prezentovat Událek. Naše MŠ je otevřenou školou a rodiče mají po dohodě s učiteli možnost přístupu do tříd. Jejich spoluúčast na vzdělávacím programu je vítána. Jak je z odpovědí rodičů v dotaznících patrné, nejsou tuto možnost zvyklí využívat a to ani v případě, že o přítomnost v konkrétní situaci mají zájem.

Zakončení projektu se z mého pohledu stalo nejkontroverznější akcí spojenou s projektem. Závěrečné setkání bylo koncipováno jako orientační hra rodičů s dětmi po hlavních místech obce spojených se školním životem a následné shromáždění v KC Beseda, kde se uskutečnila výstava Událek, předání vylosovaných rodinných cen za přítomnosti pana starosty a divadelní představení jako odměna pro všechny zúčastněné. Kritickým bodem se stalo slosování o ceny. Hmotných cen bylo rozdáno na základě slosování deset, hmotnou cenu tudíž neobdrželi všichni zúčastnění. Některé děti tuto skutečnost těžce nesly, dokonce i plakaly. Rodiče v dotaznících často zmiňovali, že cenu (byť třeba symbolického rozměru) mělo obdržet každé dítě. Divadelní představení zjevně nebylo dětmi vnímáno jako odměna za účast v projektu.

Upřímně řečeno, jsem jako organizátorka akce tuto situaci zřejmě podcenila. Nekriticky jsem převzala koncept závěru projektu od jeho autorky Jany Ilčíkové a příliš jsem neuvažovala o jeho možném dopadu na zúčastněné děti. Nehmotnou odměnu v podobě krásného zážitku pro všechny zúčastněné jsem považovala za dostatečnou, protože byla v souladu s mým přesvědčením. Na základě následných diskusí s rodiči a odpovědí v dotaznících jsem si uvědomila, že předpokládat u předškolních dětí, že budou přát výhru svému kamarádovi nebo že neobdržení ceny nebudou považovat za svou prohru bylo neuvážené. Vždyť děti jsou v tomto věku ještě převážně zaměřeny na sebe, jsou egoistické. Navíc výchova je v dnešní době realizována především prostřednictvím hmotných odměn a i symbolická hračka či sladkost často u dětí převáží před zážitkem, který je pro ně ve chvíli předání abstraktní a nemohou jej uchopit.

6.5 Shrnutí výzkumné části

Shrnutí výsledků výzkumné části budu hodnotit ve vztahu k výzkumným otázkám, které jsem si vytyčila. Na základě analýzy zvolených materiálů a pozorování jsem dospěla k následujícím výsledkům.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 1a: *Jaké změny by se daly navrhnout na zvýšení kvality projektu do budoucna?*

Ke zvýšení kvality projektu by do budoucna mohlo přispět lepší zajištění informovanosti zainteresovaných rodin i případných zájemců o projekt. K tomuto účelu by mohla být zřízena záložka Rodina spolu na webových stránkách školy, která by obsahovala

souhrnné i aktuální informace o projektu. Nabízela by rovněž podobu Událku v elektronické formě k volnému stažení pro zájemce.

Spokojenost zapojených rodin s projektem je podle mého názoru rovněž ukazatelem jeho kvality. Z názoru rodičů i ze zkušeností vyplývá, že je třeba do budoucna změnit podobu a především vazbu Událku. Bylo by vhodné dát Událek do pevnější kroužkové vazby s možností vkládání libovolného počtu listů a aktivit. Nabízí se vytvoření univerzálního listu Rodina spolu....., který si každá rodina bude moci doplnit podle potřeby svou oblíbenou rodinnou akcí.

Je třeba se zamyslet také nad formou zakončení projektu. Vzhledem k formulovaným přáním rodičů a dětí by bylo dobré, aby ocenění na závěr projektu bylo pro všechny zúčastněné děti stejné. V souvislosti s myšlenkou projektu, ve které hlavní odměnou je společně strávený rodinný čas, zůstává otázkou, jakou formu by toto ocenění mělo mít.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 2a: *Plynou ze zapojení do projektu přínosy jak pro konkrétní děti, tak celé rodiny?*

Projekt byl realizován v prostředí obce Klánovic, které všichni zúčastnění popisují jako místo velmi dobré pro život rodin s malými dětmi. Oceňují blízkost lesa, klid a bezpečnost obce, dobrou občanskou vybavenost se širokou nabídkou kulturních a sportovních akcí. Mateřskou školu Klánovice si rodiče také velmi chválí, spatřují v ní propojující článek v obci, který zároveň učí děti budovat vztah k místu, kde bydlí. Jinými slovy, projekt byl realizován v prostředí rozsáhlé nabídky volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi a v mateřské škole, která je ve vztahu k rodičům velmi aktivní.

Projektu se zúčastnily převážně rodiny, které jsou zvyklé trávit svůj volný čas aktivně a společně se svými dětmi. Z toho důvodu nebyla hlavním přínosem projektu pro rodiny větší míra společně stráveného času. Hlavní přínos byl v podobě podnětu k hodnotně strávenému společnému času nad tvorbou rodinné knihy. Společná rekapitulace zážitků, jejich zaznamenávání, prohlížení fotek a jejich následná prezentace a sdílení ve školce patří mezi hlavní přínosy projektu.

Projekt měl přínos diagnostický v podobě zpětné vazby pro rodiny, které měly možnost se více zamyslet nad tím, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Uvědomily si, zda se obvykle scházejí při volnočasových aktivitách celá rodina nebo některý z členů často chybí.

Zamyslely se nad tím, které aktivity vyhledávají a které naopak opomínají. Projekt je přiměl k tomu svůj volný čas více plánovat.

Projekt měl jednoznačně i přínos motivační. Největší motivací projektu byla samozřejmě tvorba rodinné knihy, na kterou by si rodiny bez projektu našly čas asi jen ve výjimečných případech. Projekt obsahoval různorodé aktivity, takže poskytoval motivaci k větší vyváženosti způsobu trávení volného času a ke konkrétním aktivitám, které by bez projektu nejspíše nebyly realizovány. Projekt svým charakterem inspiroval některé rodiny i do budoucna k pokračování ve tvorbě rodinné kroniky nebo každodennímu vzájemnému sdílení zážitků v rodinném kruhu.

Projekt měl přínos pro sebeuvědomění účastníků. Děti pravidelně v ranním kroužku prezentovaly nové záznamy v Událku. Formulovaly, které zážitky se jim líbily a proč a dozvídaly se tak více o sobě samých. Děti rovněž prezentovaly ve školce před kamarády a učiteli svou rodinu, sdílely rodinné fotografie a mohly tak na svou rodinu právem pociťovat hrdost. Děti často prezentovaly i výsledky aktivit Rodina spolu, ať už se jednalo o tvorbu, vaření či pomoc. Dostávalo se jim ocenění od ostatních dětí a učitelů a to jim přinášelo příjemné pocity a zároveň přirozeně upevňovalo jejich sebevědomí.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 2b: *Prohloubil projekt komunikaci v rámci rodiny, propojení mezi rodinou a školou?*

Projekt nepochybně prohloubil komunikaci v rámci rodiny. Vnesl do rodiny nové společné komunikační téma – Událek. Důležité je, že rodiny pojal tvorbu Událku jako společný rodinný projekt. Na výsledné podobě měly zájem tudíž jak děti, tak rodiče. Rodiny spolu plánovaly, které akce do Událku podniknou, volily, jak je zaznamenají a které vyberou fotografie, popřípadě jaké nakreslí obrázky. Rodiče posléze zajímalo, jak děti Událek ve školce prezentovaly. Vznikl tak uzavřený okruh sdílení a vzájemného zájmu, společného plánování i rekapitulování.

Projekt přispěl k propojení mezi rodinou a školou. Předpokládané zvýšení návštěvnosti školních akcí u zapojených rodin se potvrdilo jen z menší části. Většina rodin by se akcí zúčastnila i bez účasti v projektu. K oboustrannému propojení mezi rodinou a školou docházelo v průběhu celého roku prostřednictvím Událků. Děti jejich sdílením vnášely do školního prostředí střípky z života rodinného, „dělily“ se o svou rodinu se svými kamarády a mohly se s ní pochlubit. Školní život se naopak do rodiny prolínal tím, že si děti projekt vzaly

zasvě a upomínaly rodiče ohledně záznamu rodinných akcí, často se také objevoval v Událcích v podobě vyobrazených školních akcí. Událek se stal symbolickým pojítkem mezi rodinou a školou, propojením rodinných a školních volnočasových aktivit.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 2c: *Do jaké míry se rodiny do projektu zapojily (30 – 60 – 90%)?*

Větší část rodin (55%) se projektu zúčastnila v plné míře, to znamená, že realizovala všech deset aktivit. Dalších 21% rodin realizovalo 9 aktivit a 11% rodin 8 aktivit. Pouze 13% rodin realizovalo méně než 8 aktivit. Toto zjištění potvrzuje skutečnost, že se do projektu přihlásily převážně rodiny, pro které je přirozené trávit svůj volný čas aktivně a ve společnosti svých dětí. Nejčastěji nerealizovanou aktivitou byla *Rodina spolu vypráví*. Domnívám se, že důvodem může být velká vzdálenost prarodičů dělicí je od svých vnoučat, zaneprázdněnost rodin a neobvyklé téma pro rozhovor malých dětí se staršími generacemi.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 3a: *Na jaká témata rodiny nejintenzivněji reagovaly a jak?*

Nejoblíbenější aktivitou Událku z pohledu dětí se stala *Rodina spolu na výletě*, *Rodina spolu sportuje* a *Rodina se spolu baví*. Domnívám se, že podnikání výletů je nejuniverzálnější volnočasovou rodinnou aktivitou, při které se často setkává celá rodina a proto děti mají výlety tolik v oblibě. Sport je přirozenou součástí života sportovně založených rodin a poskytuje neomezený prostor jak velkým tak malým, je navíc často spojen s prožíváním silných emocí. Kulturní zážitky znamenají pro děti vybočení ze všedního života, dostávají je do „jiného světa“ a děti je proto mají rády.

Velmi intenzivně rodiny reagovaly také na aktivitu *Výzva rodiny*. Pro některé rodiny se stalo výzvou už samotné vymýšlení obsahu této aktivity. Bylo zřejmé, že se snaží o podniknutí něčeho skutečně výjimečného jak v rámci rodiny, tak mezi zúčastněnými rodinami v projektu. Nakonec rodiny podnikly mnoho zajímavých výzev, které mohou zároveň sloužit jako inspirace pro druhé.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 4a: *Jaká prostředí (škola, obec, město Praha, jinde) si rodiny pro trávení iniciovaných aktivit vybírají?*

V souvislosti s touto výzkumnou otázkou mne zajímalo, do jaké míry je prostředí obce cílem volnočasových aktivit jednotlivých rodin. Téměř všechny rodiny uvedly do Událku obec jako prostředí pro některou ze svých aktivit mimo domov. Valná většina z těchto rodin uvádí za cíl okolní přírodu Klánovic, ať už ve vztahu ke sportu nebo vycházkám. Oblíbené jsou klánovické kulturní akce, Klánovický masopust navštívila téměř polovina zúčastněných a nějakou z kulturních akcí pořádaných v KC Beseda necelá polovina zúčastněných. V rámci aktivity Rodina spolu pomáhá rodiny svou pomoc směřovaly do svého okolí - především školce, zvířatům a obci. Pouze devět rodin se svou pomocí zaměřilo výhradně na vlastní rodinu. Tato aktivita byla pro děti významná v tom, že některé z nich poprvé zakusily dobrovolnou činnost pro svou obec.

Výsledky ve vztahu k výzkumné otázce č. 5a a 5b: *Jak vnímají projekt a pozici školy v rámci obce zástupci obecního úřadu? Jak vnímají projekt a pozici školy v rámci obce zástupci kulturního centra?*

Pozice MŠ Klánovice je velmi silná i mezi zástupci obecního úřadu a KC Beseda. Zástupci školu hodnotí v dobrém slova smyslu jako výjimečnou a oceňují její konkrétní rysy jako je ekologický pohled, zapojení lesní pedagogiky a individuální přístup k dětem a rodičům. Vnímají ji jako instituci s komunitním rozměrem, která podporuje společenský a kulturní život obce a představuje místo pro setkávání.

Projekt byl zástupci obce až na jednu výjimku kladně přivítán. Spatřovali v něm smysluplnou aktivitu prospěšnou jak jednotlivým rodinám, tak obci. Uvítali, že děti jeho prostřednictvím získávají vztah k místu, kde žijí a učí se o něj pečovat. Důležité bylo, že obě obecní instituce projekt aktivně podpořily.

7 Diskuse

V průběhu zpracování této bakalářské práce vyplynuly nad rámec probíraných témat a výzkumných otázek momenty, které daly podnět k následné diskusi.

Jedním z nich je problematika lidských zdrojů v procesu budování komunitních škol. Naplňování komunitního rozměru školy s sebou automaticky nese nutnost velkého zaujetí pro věc a obrovského množství dobrovolné práce jak ze strany vedení, tak ze strany pedagogických pracovníků. Dlouhodobě se komunitní rozvoj z pozice ředitele či učitele školy budovat nedá. Velké množství přesčasových hodin věnovaných spolupráci s obcí kombinované s obvyklým pracovním úvazkem ředitele či učitele vede k vyčerpání a hrozbě v podobě syndromu vyhoření. Pedagogové pracující na školách, kde se naplňují principy komunitních škol, mají s touto problematikou své zkušenosti. Kde ale získat kapacity pro úspěšné realizování komunitního vzdělávání?

V teorii rozvoje českého modelu komunitních škol se hovoří o pozici koordinátora komunitního vzdělávání. Tento koordinátor by na základě zkušeností měl pracovat alespoň na poloviční úvazek (Vik, 2008). Osobu koordinátora, by měl zastávat dobrý manažer se schopností zpracovávat projekty a získávat pro ně finanční prostředky. Problémem v českém prostředí je neinformovanost zastupitelů na místní úrovni o možných přínosech takové pozice pro obec a její absence v platových tabulkách školských zaměstnanců. Zlepšení situace by mohla nastat s postupným ukotvováním konceptu komunitních škol na ministerské a regionální úrovni a tlakem na jeho realizaci z pozice jednotlivých škol a obcí.

Dalším momentem k zamyšlení a kontroverzním tématem se stala akce spojená se zakončením projektu Rodina spolu. Losování o věcné rodinné ceny přineslo do řad účastníků možná více zklamání než potěšení. Názor některých rodičů, jejichž děti cenu nevyhrály, byl, že hmotnou odměnu mělo dostat každé dítě. Z odpozorovaných pedagogických zkušeností ale vyplývá, že stejná cena pro všechny často ztrácí rychle svůj půvab a děti si jí neváží.

Nehmotná odměna v podobě divadelního představení byla zajištěna pro všechny účastníky, ale nevyvážila zklamání z toho, že děti nevyhrály jednu z hlavních cen. Některými zúčastněnými možná nebylo divadelní představení ani jako odměna vnímáno. Otázkou zůstává, jak by takový projekt měl a mohl být zakončen, aby byli zúčastnění spokojeni. Jako organizátorka si myslím, že na projekt, jehož hlavní myšlenkou je budování rodinné a komunitní soudržnosti, by se žádné závěrečné ceny vztahovat nemusely. Odměnou pro

každou rodinu je proces a průběh samotného projektu, smysluplně strávený společný čas. Mezi zúčastněnými byly jistě rodiny, které projekt takto vnímaly, a závěrečné setkání bylo jen něčím navíc. Mou snahou je vyjít vstříc zúčastněným rodinám k jejich spokojenosti, protože projekt má sloužit především jim. Z toho důvodu se mi jako nejoptimálnější řešení jeví zachování závěrečného setkání a uspořádání výstavy Událeků, nehmotné odměny pro všechny zúčastněné v podobě představení v KC Beseda a malá hmotná odměna a „chvilka slávy“ na podiu pro každé zúčastněné dítě například v podobě medaile.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnovala tématu netradiční spolupráce rodiny, mateřské školy a obce realizované v podobě projektu Rodina spolu. Je v podstatě povinností škol iniciovat spolupráci mezi rodinou a školou, přicházet s novými a zajímavými možnostmi, jak prohloubit komunikaci s rodičovskou veřejností a zefektivnit stávající spolupráci. Projekt Rodina spolu je pokusem, jak do této spolupráce začlenit místní komunitu prostřednictvím zástupců obce a zároveň stávajících partnerů školy. Myšlenkou projektu bylo budování rodinné a komunitní soudržnosti za současného přínosu na straně všech zúčastněných - rodin, školy, obecního úřadu a KC Beseda.

První ročník projektu Rodina spolu ověřil, že prostřednictvím takto koncipovaného projektu je možné budovat rodinnou a komunitní soudržnost. Budování soudržnosti je dlouhodobým procesem, který vyžaduje nasazení všech zúčastněných stran. Z toho důvodu je možné považovat za úspěch každý dílčí posun směrem k vnitřní soudržnosti a účinnější spolupráci mezi rodinami, školou a obcí, který projekt přinesl.

Rodinnou soudržnost podpořil projekt v několika hlavních směrech. Projekt se zúčastnily převážně rodiny, které považují za samozřejmé trávit svůj čas aktivně se svými dětmi. Přesto pětina rodin díky projektu spolu trávila více času. Více času spolu rodiny trávily aktivitami danými projektem, ale nový hodnotný čas pro rodinu vznikal především nad tvorbou rodinné knihy Událek. Proces jeho tvorby považují rodiny za největší přínos projektu. Provádění záznamů z rodinných akcí, rekapitulace zážitků a vybírání vhodných fotografií rodinám přinášelo radost a potvrzení hodnoty rodinných událostí. Tvorba Událek přinesla do rodin nová komunikační témata a prohloubila komunikaci o sdílených zážitcích. Projekt rodiny motivoval ke zcela novým aktivitám, kterým by bez projektu nevěnovaly pozornost a některé inspiroval i k tvorbě rodinné kroniky do budoucna. Prostřednictvím prezentace Událek dětmi ve škole docházelo k pravidelnému a přirozenému prolínání rodinného a školního života v průběhu celého školního roku.

Projekt rodina spolu měl pozitivní dopad i na oblast komunitní soudržnosti. Čtvrtina rodin se z důvodu účasti v projektu více zapojovala do školních akcí. Školní akce v MŠ Klánovice mají zpravidla neformální charakter a rodiče mají při nich výjimečnou příležitost navázat přátelské kontakty s rodinami v místě bydliště. Dalším místem pořádajícím akce s cílem navázání sousedských vztahů je KC Beseda. Projekt Rodina spolu podporoval

pravidelnou inzercí návštěvnost divadelních představení a dalších kulturních akcí v KC Beseda. Necelá polovina rodin uvedla v průběhu školního roku do Událku návštěvu některé z kulturních akcí v KC Beseda, z nichž nejčastěji uváděná byla divadelní představení.

Největší potenciál pro budování komunitní, ale i rodinné soudržnosti měla aktivita *Rodina spolu pomáhá*. Rodiny si mohly vybrat, kam svou pomoc budou směřovat. Pomoci od největší části rodin se dostalo školce, dále lesním a jiným zvířatům a obci. Pro většinu dětí představovala pomoc realizovaná pod hlavičkou této aktivity první setkání s dobrovolnou činností. Děti pomáhaly připravovat školní zahradu po zimní sezoně, staraly se o potravu pro lesní zvěř, sázely květiny na významných místech obce a sbíraly odpadky v Klánovickém lese. Prostřednictvím těchto činností děti získávají vztah k místu, kde žijí a učí se, že svým konáním mohou ovlivňovat prostředí, ve kterém žijí.

Úspěšný průběh prvního ročníku by nebyl myslitelný bez otevřeného a kladného přijetí projektu zástupci obecního úřadu a KC Beseda. Představitelé obou institucí poskytli projektu potřebnou podporu, jak ve fázi vymezení spolupráce, tak při samotném průběhu a zakončení projektu.

Jak bylo zmíněno výše, je budování soudržnosti dlouhodobým cílem a velice pracným procesem. Projekt *Rodina spolu* 2016/2017 byl koncipován jako první a pilotní ročník dlouhodobého projektu. Ve školním roce 2017/2018 probíhá v MŠ Klánovice již druhý ročník stejnojmenného projektu. Projekt prošel na základě evaluace prvního ročníku projektu a zpětné vazby od rodičů několika úpravami. Nejviditelnější úpravou je změna designu rodinné knihy Událek. Událek má v nové podobě kroužkovou vazbu s možností vkládat libovolné množství aktivit a také univerzální list *Rodina spolu*, kde si rodiny samy doplňují svou oblíbenou akci. Z důvodu zajištění kvalitnější informovanosti rodičů vznikla na webových stránkách školy záložka *Rodina spolu*, kam jsou vkládány všechny podstatné informace související s projektem. Cílem autorky této práce pro druhý ročník je prohloubení spolupráce s obcí. Autorka by ráda propojila a podpořila některé pravidelně probíhající obecní akce s aktivitou *Rodina spolu pomáhá*. Jedná se především o charitativně zaměřenou předvánoční akci Krabice od bot a úklidovou akci pořádanou místním úřadem na Den země. Autorka by také ráda navázala na úspěšnou spolupráci s novou paní radní za životní prostředí a sázení květin zavedla jako každoroční prospěšnou činnost obci.

Tato bakalářská práce autorku nejvíce obohatila tím, že se jí dostalo uspokojení z provedené práce a ujištění o jejím smyslu. Autorka si ověřila, že je schopná připravit a vést celoškolský projekt včetně organizace akce na závěr projektu. Díky projektu navázala hlubší

vztah s dětmi a potažmo rodinami zapojenými do projektu. Měla možnost se blíže seznámit s dětmi z jiných tříd a pravidelně s nimi komunikovat a sdílet rodinné zážitky. Autorka také prostřednictvím projektu prohloubila spolupráci s partnery školy a navázala vztah s představiteli obecních institucí. Autorka doufá, že tyto přínosy bude moci zúročit ve své budoucí práci pro MŠ Klánovice.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-2461620-9.

FRANCLOVÁ, M. *Proč nejsou děti ve škole šťastné?* Psychologie dnes. 2003, 9(6), s. 14 – 15.

GILLERNOVÁ, Ilona. *Rodiče a děti - proč být spolu?* Psychologie dnes. 1998, 4(10), s. 10-11.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.

KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - Prostředí - Výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

LAUERMAN, Marek. *Komunitní škola – škola, která nikdy nekončí. Řízení školy : odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2015, 12(3), 35-38. ISSN 1214-8679.

MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. D. 1. Praha: Karolinum (nakladatelství), 1996. ISBN 80-7184-164-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodina očima dětí a rodičů*. Propsy, 1998, 4 (2), 4-5. ISSN 1211-5886.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

NEUMANNOVÁ, Klára. *Škola jako centrum komunity – realita a možnosti rozvoje komunitního vzdělávání*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

NOVOTNÁ, Martina. Komunitní školy ve Spojených státech: Část 1. *Řízení školy : odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2013, **10**(2), 26. ISSN 1214-8679.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

SINGULE, František. *Současné pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. Odborná literatura pro veřejnost. ISBN 80-04-26160-4.

SYSLOVÁ, Z a kol. *Proměna mateřské školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-113-2.

ŠULOVÁ, Lenka, ZAUCHE-GAUDRON, Chantal. *Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.

TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VIK, Vladislav. Komunitní školy potřebujeme. *Moderní vyučování : časopis na podporu rozvoje škol*. Kladno: AISIS (sdružení), 2008, 14(3), 3-5. ISSN 1211-6858.

ZAHÁLKOVÁ, Marie. Význam rodiny pro dítě. *Předškolní výchova*. 2000, 55(1), 27-29.

Internetové zdroje:

KOL. AUTORŮ. *Standardy kvality a principy Komunitní školy*. Ústí nad Labem: Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, 2011. Dostupné z <http://www.ckpul.cz/data/komunitni-skola/standardy-principy-komunitni-skoly.pdf>

KOL. AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/39793/>

Síť brněnských otevřených škol [online]. [cit. 2017-10-29] Dostupné z: <http://www.otevreneskoly.cz/main.htm>

ZŠ a MŠ Pramínek. *Školní vzdělávací program předškolního vzdělávání "Pramínek"*. Brno, 2016. Dostupné z: <http://www.praminek.cz/clanky/skolka/dokumenty/>

ZŠ a MŠ Pramínek. *Výroční zpráva pro rok 2016/2017*. Brno, 2017. Dostupné z <http://www.praminek.cz/clanky/o-nas/vyrocní-zpravy/>

ZŠ a MŠ Pramínek. [online]. [cit. 2017-10-29] Dostupné z: www.praminek.cz.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1.

Dotazník pro rodiče

1. Je obec Klánovice dobré a zajímavé místo pro život pro rodiny s dětmi? A proč?
2. Jakou roli hraje v tomto ohledu naše mateřská škola?
3. Byl projekt Rodina spolu Vaší rodině a Vašemu dítěti přínosný? Pokud ano, čím?
4. Motivoval Vás projekt k něčemu, co byste jinak nedělali nebo dělali jinak? Pokud ano, k čemu?
5. Která aktivita se Vašemu dítěti nejvíce líbila?
6. Myslíte si, že jste díky projektu spolu jako rodina trávili více času?
7. Myslíte si, že jste se díky projektu více zapojovali do školkových aktivit?
8. Máte nějaký návrh na vylepšení projektu (organizace, předávání informací, aktivit v Událku, atd.) nebo podoby Událku samotného?